

**საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისია
საქართველო – საპარლამენტო არჩევნები, 2020 წლის 31 ოქტომბერი**

მოხსენება წინასწარი მიგნებებისა და დასკვნების შესახებ

წინასწარი დასკვნები

31 ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნები კონკურენტულ გარემოში და ზოგადად ძირითადი თავისუფლებების დაცვით ჩატარდა. ამის მიუხედავად, ამომრჩევლებზე ზეწოლის შესახებ ფართოდ გავრცელებული ბრალდებები და მმართველ პარტიასა და სახელმწიფოს შორის საზღვრის ბუნდოვანება საარჩევნო პროცესის ზოგიერთი ასპექტის მიმართ საზოგადოების ნდობას ამცირებდა. არჩევნები მნიშვნელოვნად შეცვლილი სამართლებრივი ჩარჩოს პირობებში ჩატარდა, რომელიც დემოკრატიული არჩევნების ჩასატარებლად მყარ საფუძველს ქმნიდა, თუმცა მასში არსებული ხარვეზების აღმოსაფხვრელად დამატებითი ნაბიჯების გადადგმა საჭირო. COVID-19-თან დაკავშირებული გამოწვევების მიუხედავად, არჩევნების ტექნიკური ასპექტები ეფექტურად იმართებოდა, თუმცა საარჩევნო კომისიებში მმართველი პარტიის დომინანტური წარმომადგენლობა უარყოფით ზეგავლენას ახდენდა საზოგადოებრივ აღქმაზე მათ მიუკერძოებლობასთან და დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებით ქვედა დონეებზე. წინასწარჩევნო კამპანიის დაფინანსების ზოგადმა სისტემამ, მათ შორის ხარჯვასთან დაკავშირებით დაწესებულმა მაღალმა ზღვრებმა, მცირე და ახალი პარტიები არათანაბარ პირობებში ჩააყენა. მრავალფეროვანი და პლურალისტური მედია უაღრესად პოლარიზებული იყო, ანალიტიკური ჟურნალისტიკა და პოლიტიკიდან გამომდინარე დისკუსია ნაკლებად ფიქსირდებოდა, რაც ხელს უშლიდა ამომრჩევლების მიერ სრულად ინფორმირებული არჩევანის გაკეთებას. ჩვენს მიერ მონახულებულ მცირე რაოდენობის საარჩევნო უბნებზე პროცედურებს ძირითადად იცავდნენ, თუმცა ადგილზე პარტიებთან აფილირებული სადამკვირვებლო ჯგუფების დიდი რაოდენობით კონცენტრირება, რომლებიც დრო და დრო პროცესში ერეოდნენ, საარჩევნო უბნებზე ხალხმრავლობას განაპირობებდა.

არსებული სამართლებრივი ჩარჩო დემოკრატიული არჩევნების ჩასატარებლად მყარ საფუძველს მთლიანობაში იძლევა. ინკლუზიური საკონსულტაციო პროცესის შედეგად დამტკიცებული ბოლოდროინდელი საკანონმდებლო ცვლილებებით, რომლებშიც საერთაშორისო პარტნიორებიც იყვნენ ჩართული, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ევროპის საბჭოს მიერ მანამდე გაცემული რეკომენდაციები ნაწილობრივ შესრულდა; თუმცა, გარკვეული რაოდენობის რეკომენდაციები კვლავ შეუსრულებელია. მართალია, ბევრი დაინტერესებული მხარე მიესალმა ცვლილებებს, როგორც გარკვეულწილად წინგადადგმულ ნაბიჯებს, თუმცა გამოითქვა შემფოთება საარჩევნო ადმინისტრაციის, საარჩევნო კამპანიისა და წინასწარჩევნო კამპანიის დაფინანსების მიმართულებით კანონმდებლობის ეფექტური განხორციელებისა და აღსრულების თაობაზე. ბევრი დებულების განმეორებითმა და გარდამავალმა ბუნებამ განახლებული სამართლებრივი ჩარჩო გარკვეულწილად არათანმიმდევრული და არასტაბილური გახადა.

საერთაშორისო დონეზე აპრობირებული კარგი პრაქტიკის საპირისპიროდ, ახალი 30 ერთმანდატიანი მაჟორიტარული ოლქი მხოლოდ პოლიტიკური პროცესის საფუძველზე ჩამოყალიბდა, თუმცა კონსენსუსის საფუძველზე, რის შედეგადაც საარჩევნო ოლქებში ამომრჩევლების არათანაბრად განაწილება მოხდა, რამაც საფრთხის ქვეშ დააყენა ხმების თანაბრად განაწილების პრინციპი, რაც თანაბარი საარჩევნო უფლების პრინციპს ეწინააღმდეგება. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ევროპის საბჭოს ევროპული კომისიის „დემოკრატია სამართლის მეშვეობით“ (ვენეციის კომისია) მიერ დიდი ხნის წინ გაცემული რეკომენდაციები, რომელთა მიხედვით საარჩევნო ოლქების საზღვრების დელიმიტაციის პროცესი საკმარისად უნდა იყოს რეგულირებული ხმების თანაბრად განაწილების პრინციპის უზრუნველსაყოფად და ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური წარმომადგენლობის გარანტირებისთვის, არ შესრულდა.

COVID-19-ის პანდემიაზე რეაგირების ფარგლებში განხორციელებული ცვლილებების ფონზე საარჩევნო ადმინისტრაცია კანონით დაწესებულ ვადებს იცავდა და არჩევნების ტექნიკურ ასპექტებს ეფექტურად მართავდა. ცენტრალური საარჩევნო კომისია რეგულარულად ატარებდა სხდომებს, რომლებიც ღია იყო საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრირებული წარმომადგენლებისთვის, დამკვირვებლებისა და მედიისთვის. მართალია, ეს კანონს არ ეწინააღმდეგება, თუმცა ცესკოში ბევრი მნიშვნელოვანი საკითხი კოლეგიალურად და ღია სხდომებზე არ იხილებოდა, რაც ამცირებდა გამჭვირვალობის ხარისხს. საარჩევნო ადმინისტრაციაში, განსაკუთრებით ქვედა დონეებზე, მმართველი პარტიის დომინანტური წარმომადგენლობა უარყოფით ზეგავლენას ახდენდა საზოგადოების აღქმაზე საარჩევნო კომისიების მიუკერძოებლობასა და დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებით.

საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბარში დაინტერესებული მხარეების უმრავლესობას ამომრჩეველთა სიის სიზუსტესთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი შენიშვნები არ გამოუხატავს. ამომრჩევლებს საკუთარი რეგისტრაციის გადამოწმების და მონაცემებში ცვლილებების შეტანის მოთხოვნის მრავალი შესაძლებლობა გააჩნდათ. ამომრჩეველთა საბოლოო სიაში 3,526,023 ამომრჩეველი მოხვდა. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მანამდე გაცემული რეკომენდაცია, რომელიც ხმის მიცემის ადგილის დროებით ცვლილების შესაძლებლობის დაშვებას ეხებოდა, არ შესრულებულა.

პარტიებისა და კანდიდატების რეგისტრაცია ზოგადად ინკლუზიურად ჩატარდა, ცესკომ 50 საარჩევნო სუბიექტი (48 პარტია და შვიდი პარტიისგან შემდგარი ორი საარჩევნო ბლოკი) დაარეგისტრირა, რამაც ამომრჩევლებს პარტიებისა და კანდიდატების სახით მრავალფეროვანი არჩევანი შესთავაზა. რამდენიმე პარტიამ რეგისტრაციაზე უარი გაასაჩივრა; ერთი ასეთი სარჩელი დაკმაყოფილდა. საარჩევნო ბარიერის ერთ პროცენტამდე დაწევამ საარჩევნო პროცესის კონკურენტულობა გაზარდა, პოლიტიკურ არენაზე ბევრი პარტია გამოჩნდა.

საარჩევნო კამპანიის დროს ფუნდამენტური თავისუფლებები ძირითადად დაცული იყო; კამპანია მთლიანობაში კონკურენტულობით ხასიათდებოდა, თუმცა პარტიების

მხარდამჭერების და საჯარო სექტორში დასაქმებულების დაშინების შესახებ ცნობები ფართოდ ვრცელდებოდა; ბევრი ოპოზიციური პარტიის განცხადებით, მათი მხარდამჭერები და პერსონალი პოლიტიკური ზეწოლის ქვეშ იმყოფებოდა; გარდა ამისა, გავრცელდა ინფორმაცია რამდენიმე ძალადობრივი ინციდენტის შესახებ. მმართველ პარტიასა და სახელმწიფოს შორის საზღვარი ხშირად ბუნდოვანი იყო, რაც ეუთოს წინაშე აღებულ ვალდებულებებსა და საერთაშორისო სტანდარტებს ეწინააღმდეგება. საარჩევნო კამპანიის პერიოდში არსებითი საკითხების განხილვა ნაკლებად ხდებოდა. გარდა ამისა, საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ შენიშნა, რომ კანონმდებლობის კონკრეტული ასპექტები და წინასაარჩევნო კამპანიის პრაქტიკა, შედარებით ახალი და მცირე პარტიების საზიანოდ, უპირატესობას უკვე დამკვიდრებულ პოლიტიკურ პარტიებს ანიჭებდა.

ბოლოდროინდელი ცვლილებებით წინასაარჩევნო კამპანიის დაფინანსებასთან დაკავშირებული ზოგიერთი მანამდე გაცემული რეკომენდაცია შესრულდა; თუმცა დაინტერესებული მხარეების უმრავლესობას საარჩევნო კამპანიის დაფინანსებასთან დაკავშირებული ანგარიშების სიზუსტეში ეჭვი შეჰქონდა, ხოლო ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულმა საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ რეალურ და დეკლარირებულ ხარჯებს შორის მნიშვნელოვანი სხვაობები აღმოაჩინა. ამავე დროს, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის უნარი, ეფექტური ზედამხედველობა განახორციელოს წინასაარჩევნო კამპანიის დაფინანსებაზე, კვლავ შეზღუდულია; შესაბამისად, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ევროპის საბჭოს მიერ დიდი ხნის წინ გაცემული რეკომენდაციები კვლავ შეუსრულებელი რჩება. პარტიებისა და კამპანიების სახელმწიფო დაფინანსების ზოგადმა სისტემამ და ხარჯვის მხრივ დაწესებულმა მაღალმა ზღვარმა არათანაბარი პირობების ჩამოყალიბებას მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი.

მრავალფეროვანი და პლურალისტული მედია გარემო პოლიტიკურ მიმართულებებს და ბიზნეს ინტერესებს შორის იყო პოლარიზებული. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის მიერ განხორციელებული მედია მონიტორინგის შედეგებმა აჩვენა, რომ მონიტორინგს დაქვემდებარებული ყველა კერძო მაუწყებელი შესამჩნევად მიკერძოებული იყო. სამაუწყებლო მედიას მნიშვნელოვანი ოდენობის უფასო საეთერო დროის გამოყოფა და მხოლოდ სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლების მქონე პარტიების დებატებზე მოწვევა ევალებოდათ. იმ პოლიტიკურ პარტიებს, რომლებსაც სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლება არ ჰქონდათ, გაცილებით უფრო ნაკლები უფასო საეთერო დრო დაეთმოთ და ისიც მხოლოდ საზოგადოებრივ მედია საშუალებებში, რაც მათ არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებდა. გარდა ამისა, კონკრეტული პროგრამების და პოლიტიკური მიმართულებების შესახებ დისკუსიების, ნამდვილი საგამომიებო პროგრამებისა და ანალიტიკური ჟურნალისტიკის არ არსებობის პირობებში და იმის გათვალისწინებით, რომ ძირითად პოლიტიკურ პარტიებს შორის მხოლოდ რამდენიმე დებატი გაიმართა, ამომრჩევლების მიერ ინფორმირებული არჩევანის გაკეთების საშუალება შეზღუდული იყო.

მართალია, 2018 წელს ქვეყნის პირველი ქალი პრეზიდენტი აირჩიეს, ქალები ზოგადად ნაკლებად არიან წარმოდგენილი საჯარო თანამდებობებზე; ამჟამინდელ პარლამენტში

ქალებს ადგილების 14 პროცენტი უკავიათ, 12-დან ხუთი მინისტრი ქალია, ხოლო 64 მერიდან მხოლოდ ერთია ქალი. ცესკოს სამი წევრი, თავმჯდომარის ჩათვლით, ქალია. საოლქო საარჩევნო კომისიებში ქალებს პოზიციების 66 პროცენტი, ხოლო საუბნო საარჩევნო კომისიებში პოზიციების 74 პროცენტი ეკავათ; საოლქო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეთა 60 პროცენტი და საუბნო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეთა 65 პროცენტი ქალი იყო. პარტიულ სიებში სავალდებულო გენდერული კვოტირების მოთხოვნა, რომლის მიხედვით მინიმუმ ყოველი მეოთხე კანდიდატი ქალი უნდა ყოფილიყო, შევიდა ძალაში, რაც დადებით მოვლენას წარმოადგენდა და ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მანამდე გაცემულ რეკომენდაციებს შეესაბამებოდა.

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები არჩევნებში კენჭს იყრიდნენ როგორც პარტიული სიებით, ისე მაჟორიტარულ ოლქებში, ძირითადად ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში. საარჩევნო ადმინისტრაციამ ამომრჩეველთა ინფორმირება ეთნიკური უმცირესობების ენებზე ჩაატარა და ბიულეტენებიც ამ ენებზე გამოსცა.

ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების და ვენეციის კომისიის მიერ დიდი ხნის წინ გაჟღერებული რეკომენდაციები, რომელთა მიხედვით საჩივრების განხილვისა და სააკუელაციო პროცედურების გამარტივება და ამ პროცესის საერთაშორისო სტანდარტებთან და კარგ პრაქტიკასთან დაახლოება უნდა მოხდეს, არ შესრულებულა. საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბრისას ბევრი დაინტერესებული მხარე ეჭვს გამოთქვამდა საარჩევნო კომისიების, სასამართლობის და სამართალდამცავი ორგანოების მიერ არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრების მიუკერძოებლად და ეფექტურად განხილვასთან დაკავშირებით. 300-ზე მეტი საჩივრის უდიდესი უმრავლესობა დაუშვებლად ან უსაფუძვლოდ ცნეს, ბევრი მათგანი შესაბამისად არც განხილულა, რაც ეფექტური იურიდიული დაცვის უფლებას საფრთხის ქვეშ აყენებდა.

საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას არჩევნების დღეზე სისტემატური ან ყოვლისმომცველი დაკვირვება არ განუხორციელებია. ჩვენს მიერ მონახულებულ მცირე რაოდენობის საარჩევნო უბნებზე ხმის მიცემის პროცესი გამჭვირვალე იყო და პროცედურებს ძირითადად იცავდნენ. COVID-19-ის საწინააღმდეგო ზომები ძირითადად დაცული იყო, თუმცა სოციალური დისტანცირების დაცვა იშვიათად ხდებოდა ან ხშირად შეუმღებელიც იყო. საარჩევნო უბნების მახლობლად პარტიების კოორდინატორების და აქტივისტების ყოფნა შეინიშნებოდა, რაც სავარაუდოდ ამომრჩეველების დაშინებას იწვევდა. რამდენიმე ადგილობრივმა სადამკვირვებლო ორგანიზაციამ არჩევნებზე გრძელვადიანი დაკვირვება აწარმოა და საარჩევნო დღეს საარჩევნო უბნებზე მოკლევადიანი დამკვირვებლები მიავლინა, რამაც პროცესის ზოგად გამჭვირვალობას შეუწყო ხელი. თუმცა, ჩვენს მიერ მონახულებული საარჩევნო უბნების უმრავლესობაში პარტიების წარმომადგენლებისა და პარტიებთან აფილირებული ადგილობრივი სადამკვირვებლო ჯგუფების დიდი რაოდენობით ყოფნა, რომლებიც დროდადრო პროცესში ერეოდნენ, ამ საარჩევნო უბნებზე ხალხმრავლობას იწვევდა. წინასწარი მონაცემებით ამომრჩეველთა აქტივობამ 56 პროცენტი შეადგინა.

წინასწარი მიგნებები

არსებული ფონი და პოლიტიკური კონტექსტი

31 აგვისტოს საქართველოს პრეზიდენტმა საპარლამენტო არჩევნები 31 ოქტომბერს დანიშნა. 2019 წლის ივნისში ანტისამთავრობო საპროტესტო გამოსვლები დაიწყო მთავრობის გადადგომის და რიგგარეშე არჩევნების სრულად პროპორციული სისტემით ჩატარების მოთხოვნით. სრულად პროპორციული სისტემის შემოღების მცდელობა ჩაიშალა, რამაც შემდგომი საპროტესტო გამოსვლები განაპირობა.¹ ძირითად ოპოზიციურ პარტიებსა და მმართველ პარტიას შორის 2020 წლის 8 მარტს გაფორმებული ურთიერთგაგების მემორანდუმის შედეგად საკონსტიტუციო ცვლილებები განხორციელდა, რის საფუძველზეც არჩევნები ახალი საარჩევნო სისტემის ფარგლებში ჩატარდა. ამ ცვლილებებით საარჩევნო სისტემაში პროპორციული კომპონენტის ზრდა და პარლამენტში ასარჩევი პარტიებისთვის დაწესებული საარჩევნო ბარიერის დაწევა მოხდა. საარჩევნო ბარიერის დაწევამ არჩევნების კონკურენტულობა გაზარდა, შედეგად პოლიტიკურ არენაზე ბევრი ახალი პარტია გამოჩნდა.

არჩევნები მიმდინარე პოლიტიკური და სოციალური დამაბულობისა და COVID-19-ის პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური და ჯანდაცვასთან დაკავშირებული გამოწვევების ფონზე ჩატარდა. კონსტიტუციის მიხედვით ეს შერეული სისტემით ჩატარებული უკანასკნელი არჩევნები იყო; მომავალ არჩევნებზე სრულად პროპორციული სისტემა იმოქმედებს. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის პირველი ქალი პრეზიდენტი 2018 წელს აირჩიეს, ქალები ზოგადად ნაკლებად არიან წარმოდგენილი საჯარო თანამდებობებზე, მათ ამჟამინდელ პარლამენტში ადგილების 14 პროცენტი უკავიათ, მოქმედ მინისტრთა კაბინეტში 12 მინისტრიდან ხუთი ქალია, ხოლო 64 მერიდან მხოლოდ ერთია ქალი.

ბოლო საპარლამენტო არჩევნების შედეგად „ქართულმა ოცნებამ“ საკონსტიტუციო უმრავლესობა მოიპოვა, 150-იდან 115 ადგილი, ხოლო ყველაზე დიდმა ოპოზიციურმა პარტიამ „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“ პარლამენტის 27 მანდატი მიიღო. 2017 წელს „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ წარმომადგენელი დეპუტატების უმრავლესობამ დატოვა პარტია და „ევროპული საქართველო – მოძრაობა თავისუფლებისთვის“ დააფუძნა, რომელიც ამჟამინდელი პარლამენტის ყველაზე მსხვილ ოპოზიციურ პარტიად ჩამოყალიბდა. ამ არჩევნებზე „ქართული ოცნების“, „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“, რომელიც ხუთი პარტიისგან შემდგარ „ძალა ერთობაშია“ ბლოკს უძღვებოდა, „ევროპული საქართველო“ და „პატრიოტთა ალიანსის“ გარდა, სხვა გამორჩეული საარჩევნო სუბიექტები იყვნენ ცოტა ხნის წინ ჩამოყალიბებული პარტიები „ლელო“ და „სტრატეგია

¹ 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნების სრულად პროპორციული სისტემით ჩატარების თაობაზე „ქართული ოცნების“ მიერ 2019 წლის 28 ივნისს გაკეთებული განცხადების საფუძველზე, მმართველი პარტიის წარმომადგენელმა 93-მა დეპუტატმა საკონსტიტუციო ცვლილებების პროექტის ინიცირება მოახდინა. თუმცა 14 ნომბერს გამართული კენჭისყრის დროს ამ ცვლილებებისთვის საჭირო რაოდენობის ხმების მოგროვება ვერ მოხერხდა. 4 დეკემბერს პარლამენტის 29 წევრმა საარჩევნო კოდექსში ცვლილებების პროექტი წარადგინა, თუმცა პარლამენტმა ამ ცვლილებებს მხარი არ დაუჭირა, რამაც საპროტესტო აქციები უფრო გააღვივა.

აღმაშენებელი,“ ასევე „ლეიბორისტული პარტია,“ „გაერთიანებული საქართველო – დემოკრატიული მოძრაობა“ და „გირჩი“. საარჩევნო პროცესის განმავლობაში ოპოზიცია ძირითადად დაქსაქსული იყო.

საარჩევნო სისტემა და სამართლებრივი ჩარჩო

განახლებული შერეული საარჩევნო სისტემის მიხედვით, 150-დან 120 დეპუტატი მთელი ქვეყნის მასშტაბით პარტიული სიით პროპორციული სისტემით, ხოლო 30 დეპუტატი ერთმანდატიან ოლქებში მაჟორიტარული სისტემით აირჩევა.² პროპორციული სისტემით პარტიებისთვის დაწესებული საარჩევნო ბარიერი კენჭისყრის დროს მიცემული ხმების 5-დან 1 პროცენტამდე შემცირდა.³ პარლამენტში მოსახვედრად მაჟორიტარულ ოლქში კანდიდატებს ხმების აბსოლუტური უმრავლესობა უნდა მიეღოთ. იმ საარჩევნო ოლქებში, სადაც საჭირო რაოდენობის ხმებს ვერცერთი მაჟორიტარი ვერ მიიღებს, მეორე ტურები სამ კვირაში ჩატარდება, იმ ორ კანდიდატს შორის, რომელიც არჩევნების პირველ ტურში ხმების ყველაზე მეტ რაოდენობას დააგროვებს.

კონსტიტუციასა და საარჩევნო კოდექსში ცოტა ხნის წინ შეტანილი ცვლილებებით 30 ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქის საზღვრები დადგინდა.⁴ მართალია, კანონმდებლობამ საზღვრების დადგენისას ამომრჩევლების შეძლებისდაგვარად თანაბარი განაწილება უნდა უზრუნველყოს, მაგრამ მასში საარჩევნო ოლქების საზღვრების დადგენის კონკრეტული კრიტერიუმები განსაზღვრული არ არის. 30 საარჩევნო ოლქიდან 18-ში ამომრჩეველთა საშუალო რაოდენობიდან 15 პროცენტზე მეტი გადახრა ფიქსირდება, ყველაზე დიდ რაიონში, ყველაზე პატარა რაიონთან შედარებით, 3,5-ჯერ მეტი ამომრჩეველია რეგისტრირებული; შვიდ ოლქში ეს გადახრა 10-დან 15 პროცენტამდე მერყეობს.⁵ გარდა ამისა, მარნეულისა და გარდაბნის რაიონის ნაწილის შერწყმამ პარლამენტში ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლობის შესაძლებლობა შეამცირა.

საარჩევნო ოლქებს შორის რეგისტრირებული ამომრჩევლების მნიშვნელოვნად არათანაბარი განაწილება ადგილობრივ კანონმდებლობას ეწინააღმდეგება და თანაბარი

² მანამდე 77 დეპუტატი პროპორციული წესით, ხოლო 73 დეპუტატი ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქებში აირჩიეს.

³ საარჩევნო ბლოკებისთვის დაწესებული ბარიერი პროცენტულად ამ ბლოკებში შემავალი პარტიების რაოდენობის თანაბარია. ახალი ფორმულით, საპარლამენტო ადგილების განაწილებისას, ნებისმიერი პარტია, რომელიც ხმათა 40,54 პროცენტზე ნაკლებს დააგროვებს, პარლამენტში ადგილების უმრავლესობას ვერ მიიღებს.

⁴ ეს ცვლილებები საარჩევნო ოლქების საზღვრების დადგენის ისეთ პარამეტრებს არ განსაზღვრავს, როგორცაა მოსახლეობის რაოდენობა, რეგისტრირებული ამომრჩევლების რიცხვი, იმ ადამიანების რაოდენობა, რომლებმაც რეალურად მიიღეს კენჭისყრაში მონაწილეობა ან უმცირესობებით დასახლებული რაიონებისთვის გამოსაყენებელი მექანიზმი. გარდა ამისა, კანონი არ ადგენს ამომრჩეველთა რაოდენობაში დასაშვებ გადახრების მაჩვენებლებს და საკმარისად არ ადგენს საარჩევნო ოლქების სამომავლო ცვლილებების მართვის საკითხებს.

⁵ ქვეყნის მასშტაბით ამომრჩეველთა საშუალო რაოდენობა თითო მუნიციპალიტეტზე 117,062-ს შეადგენს. ყველაზე დიდ მუნიციპალიტეტში (#23) 155,010, ხოლო ყველაზე პატარა მუნიციპალიტეტში (#19) 44,204 ამომრჩეველია რეგისტრირებული. გადახრის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი 62%-ს შეადგენს.

საარჩევნო უფლების შესახებ პრინციპს არ შეესაბამება.⁶ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის (ODIHR) და ვენეციის კომისიის მიერ აქამდე გაცემული რეკომენდაცია საარჩევნო ოლქების საზღვრების დადგენის პროცესის საკმარისად რეგულირების შესახებ, რომლის შედეგად ხმების თანაბარი განაწილება უნდა ყოფილიყო უზრუნველყოფილი და კანონმდებლობაში ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური წარმომადგენლობის უკეთესი გარანტიები უნდა ყოფილიყო ჩადებული, არ შესრულდა.⁷ გარდა ამისა, საარჩევნო ოლქების საზღვრების გადაკეთება მხოლოდ პოლიტიკური პროცესის გზით, თუმცა კონსენსუსის საფუძველზე, საერთაშორისო დონეზე აპრობირებულ კარგ პრაქტიკას არ შეესაბამება.⁸

მთლიანობაში სამართლებრივი ჩარჩო დემოკრატიული არჩევნების ჩატარების მყარ საფუძველს იძლევა. ერთლწლიანი, ფართო და ინკლუზიური საკონსულტაციო პროცესის შედეგად 2020 წლის ივლისში და სექტემბერში კანონმდებლობაში მნიშვნელოვანი ცვლილებები შევიდა.⁹ ამ პროცესის ფარგლებში, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეუსრულებელი რეკომენდაციები სისტემატურად განიხილებოდა, ზოგიერთი ამ რეკომენდაციებიდან მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულდა.¹⁰ მართალია, ბევრი დაინტერესებული მხარე მიესალმა ამ ცვლილებებს,

⁶ 2015 წელს საკონსტიტუციო სასამართლოს მირ მიღებული გადაწყვეტილების მიხედვით, ნებისმიერი გადახრა [ვეროპის საბჭოს ვეროპული კომისიის „დემოკრატია სამართლის მეშვეობით“ \(ვენეციის კომისიის\) კარგი პრაქტიკის კოდექსს](#) უნდა შეესაბამებოდეს, რომლის მიხედვით მაქსიმუმ 10 პროცენტის და გამონაკლის შემთხვევებში 15 პროცენტის გადახრაა დაშვებული (კომპაქტურად ჩასახლებული უმცირესობის ან მეჩხერად დასახლებული ადმინისტრაციული ერთეულის დაცვის მიზნით). იხ. 1990 წლის კოპენჰაგენის დოკუმენტის 7.3-ე პუნქტი, რომლის მიხედვით: „მონაწილე სახელმწიფოებმა ზრდასრული მოქალაქეებისთვის საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლებები უნდა უზრუნველყონ.“ გაეროს ადამიანის უფლებების კომისიის (UNHCR) მიერ [„სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის“ \(ICCPR\) 25-ე მუხლთან](#) დაკავშირებით გაკეთებული ზოგადი შენიშვნა #25-ის მიხედვით: „...თითოეული სახელმწიფოს საარჩევნო სისტემის ფარგლებში, ერთი ამომრჩევლის ხმა მეორე ამომრჩევლის ხმის თანაბარი უნდა იყოს. საარჩევნო საზღვრების დადგენამ და ხმების ალოკაციის მეთოდმა ამომრჩეველთა განაწილება არ უნდა დაარღვიოს ან რომელიმე ჯგუფის დისკრიმინირება არ უნდა მოახდინოს...“.

⁷ იხ. ODIHR და ვენეციის კომისიის ერთობლივი მოსაზრება საქართველოს საარჩევნო კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ, 2016 წლის 14 მარტი.

⁸ [კარგი პრაქტიკის კოდექსის](#) I.2.2.vii-ე თავის მიხედვით: “საარჩევნო ოლქების საზღვრების ხელახლა განსაზღვრის პროცესი მიუკერძოებლად უნდა წარიმართოს, ისე რომ არ დაზიანდეს ეთნიკური უმცირესობების ინტერესები; ამ პროცესში კომისიის მოსაზრებები უნდა იქნას გათვალისწინებული, რომლის წევრთა უმრავლესობა პარტიებისგან დამოუკიდებელი იქნება; ამგვარ კომისიაში სასურველია შედიოდეს გეოგრაფი, სოციოლოგი და პარტიათა დაბალანსებული წარმომადგენლობა და ასევე (საჭიროების შემთხვევაში) ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებიც”.

⁹ ცვლილებები ძირითადად 1995 წელს მიღებულ კონსტიტუციას, 2011 წელს დამტკიცებულ საარჩევნო კოდექსს და 1997 წელს მიღებულ „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების შესახებ“ კანონს შეეხო. საარჩევნო სისტემის რეფორმისთვის შერჩეული დრო [კარგი პრაქტიკის კოდექსის](#) II 28 თავის მოთხოვნებს არ შეესაბამებოდა, რომლის მიხედვით საარჩევნო კანონმდებლობის ძირითადი ასპექტების ცვლილება არჩევნებამდე დარჩენილ ერთ წელზე ნაკლებ პერიოდში არ უნდა ხორციელდებოდეს.

¹⁰ დაინტერესებული მხარეების წინადადებების განხილვა მოხდა და ზოგიერთი მათგანი დამტკიცდა, თუმცა ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბარში დაინტერესებულმა მხარეებმა აღნიშნეს, რომ ზოგიერთი შეთანხმებული ცვლილება საბოლოო ვერსიაში არ ასახულა. „ვეროპულმა საქართველომ“ და „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ პარლამენტში ამ საკითხების კენჭისყრას ბოიკოტი გამოუცხადა.

როგორც კანონმდებლობის გაუმჯობესებისკენ გადადგმულ ნაბიჯებს, და მთლიანობაში სამართლებლივი ჩარჩოს მიმართ ზოგადი კმაყოფილება გამოხატა, თუმცა არჩევნების ადმინისტრირების, საარჩევნო კამპანიისა და კამპანიის დაფინანსების სფეროში კანონმდებლობის ეფექტურ განხორციელებასა და აღსრულებასთან დაკავშირებით გარკვეული უკმაყოფილება გამოითქვა.

ბოლო დროს მიღებული საკანონმდებლო ცვლილებები საარჩევნო პროცესის სხვადასხვა ასპექტს ეხება.¹¹ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისისა და ვენეციის კომისიის მიერ მანამდე გაცემული რეკომენდაციები, რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობის საერთაშორისო სტანდარტებთან და კარგ პრაქტიკასთან შესაბამისობაში მოყვანისკენ იყო მიმართული, არ შესრულდა. შეუსრულებელი რეკომენდაციები ძირითადად საარჩევნო კამპანიის ჩატარებასთან, საარჩევნო ადმინისტრაციასთან, კამპანიის დაფინანსებასთან, მედიასთან, საჩივრებთან და სარჩელებთან და ხმების თავიდან დათვლის და ბათილად ცნობის პროცედურებთან დაკავშირებულ იურიდიულ დებულებებს ეხება. იმან, თუ როგორ წარიმართა საკანონმდებლო ცვლილებების პროცესი და ასევე ბევრი დებულების განმეორებითა და გარდამავალმა ბუნებამ განახლებული სამართლებლივი ჩარჩო გარკვეულწილად არათანმიმდევრული და არასტაბილური გახადა.

საარჩევნო ადმინისტრაცია

არჩევნების ადმინისტრირება სამ-დონიანი საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ განხორციელდა. საარჩევნო ადმინისტრაცია ცენტრალური საარჩევნო კომისიისგან, 73 საოლქო და 3,657 საუბნო საარჩევნო კომისიისგან შედგება.¹² გარდა ამისა, კარანტინში მყოფი ამომრჩევლებისთვის 127 სპეციალური საარჩევნო უბანი შეიქმნა. საზღვარგარეთ მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეებისთვის კენჭისყრა, პროპორციული კომპონენტის ფარგლებში, 38 ქვეყანაში გაიმართა.¹³

ყველა დონის საარჩევნო კომისიაში 12 წევრი შედის, აქედან ექვს წევრს პარტიები ნიშნავენ ხოლო ექვსი არაპარტიული წევრია. ცენტრალური საარჩევნო კომისიის ხუთ არაპარტიულ წევრს პარლამენტი პრეზიდენტის მიერ წარდგენილი კანდიდატებიდან ირჩევს.¹⁴ საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების არაპარტიულ წევრებს შესაბამისად ცენტრალური და

¹¹ ამაში შედიოდა საარჩევნო ადმინისტრაცია, პარტიების და კანდიდატების რეგისტრაცია, საარჩევნო კამპანია და კამპანიის დაფინანსება, მედია კამპანია და მედიის მიერ საარჩევნო პროცესების გაშუქება, არჩევნებზე დამკვირვებლები და საარჩევნო დავები და დარღვევები, ისევე როგორც მეორე ტურის წინა პერიოდის რეგულირება.

¹² მაჟორიტარული ოლქების რაოდენობის შემცირების გამო 30 საოლქო საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილებები სრულად შენარჩუნდა, ხოლო 43 საოლქო საარჩევნო კომისია ამჟამად დამხმარე როლს ასრულებს და მათი უფლებამოსილებები შეკვეცილია.

¹³ გარდა ამისა, ორი საარჩევნო უბანი ავღანეთში განლაგებულ ქართულ საჯარისო ნაწილებში, 10 სპეციალური საარჩევნო უბანი პენიტენციურ დაწესებულებებში და 1 ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაწესებულებაში შეიქმნა.

¹⁴ ცესკოს თავმჯდომარეს პრეზიდენტის მიერ დასახელებული სამი კანდიდატიდან ცესკოს წევრთა ორი მესამედი ირჩევს. პრეზიდენტმა, საკონკურსო კომისიის რეკომენდაციით, თითო ვაკანსიაზე ორი კანდიდატურა უნდა წარმოადგინოს.

საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრთა საერთო რაოდენობის უმრავლესობა ირჩევს. 2017 წლის შემდეგ, საპარლამენტო პარტიებს, საარჩევნო კომისიების წევრების დანიშვნის უფლება აქვთ წინა საპარლამენტო არჩევნების დროს მათ მიერ მიღებული ხმების პროპორციულად, რის შედეგადაც ამ არჩევნებზე საარჩევნო კომისიებში მმართველი პარტიის წარმომადგენლობა დომინანტური იყო.¹⁵ ამან უარყოფითი ზეგავლენა იქონია საზოგადოების აღქმაზე საარჩევნო კომისიების მიუკერძოებლობასა და დამოუკიდებლობასთან დაკავშირებით, რასაც საარჩევნო კოდექსი, საერთაშორისო სტანდარტები და კარგი პრაქტიკა ითხოვს.¹⁶ ცენტრალური საარჩევნო კომისიის სამი წევრი, მათ შორის ცესკოს თავმჯდომარე, ქალია. საოლქო საარჩევნო კომისიების წევრთა 66 პროცენტს, საუბნო საარჩევნო კომისიების წევრთა 74 პროცენტზე მეტს, საოლქო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეთა 60 პროცენტს და საუბნო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეთა 65 პროცენტს ქალები შეადგენდნენ.

კანონის მიხედვით, პარტიებს მათ მიერ საოლქო საარჩევნო კომისიებში დანიშნული პირების შეცვლა, კენჭისყრის დღის გარდა, ნებისმიერ დროს შეუძლიათ, ამ პრაქტიკამ შესაძლოა აღნიშნული ორგანოების დამოუკიდებლობას და სტაბილურობას ზიანი მიაყენოს.¹⁷ იმ დროს, როცა საოლქო საარჩევნო კომისიების მუდმივ წევრთა ნახევარზე მეტი მეორე ან მესამე ვადით მუშაობს, კენჭისყრის დღემდე პარტიების მიერ დანიშნული საოლქო საარჩევნო წევრების 18 პროცენტზე მეტი კენჭისყრის დღემდე შეცვალეს.¹⁸

მართალია, ბოლო პერიოდში განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებების მიზანს გამჭვირვალობის გაზრდა და ინტერესთა კონფლიქტის აღკვეთა წარმოადგენდა, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბარში დაინტერესებული მხარეების უმრავლესობა აღნიშნავდა, რომ ამ საკანონმდებლო ცვლილებების შედეგად საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრების შერჩევის პროცესის მიმართ ნდობის გაზრდა მთლიანობაში

¹⁵ „ქართულმა ოცნებამ“ საარჩევნო კომისიებში სამ-სამი წევრი დანიშნა, ხოლო „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“, „ევროპულმა საქართველომ“ და „პატრიოტთა ალიანსმა“ საარჩევნო ადმინისტრაციის ყველა დონეზე მხოლოდ თითო-თითო წევრი დანიშნა. 2017 წლამდე თითოეულ საპარლამენტო პარტიას საარჩევნო კომისიებში თითო-თითო წარმომადგენელი ჰყავდა.

¹⁶ [„სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტთან“ \(ICCPR\) დაკავშირებულ ზოგად შენიშვნა #25-ში](#) საარჩევნო პროცესის „სამართლიანად, მიუკერძოებლად და პაქტთან შესაბამისი დადგენილი კანონების მიხედვით“ ჩატარების საჭიროებაა ხაზგასმული. „საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსში“ კი საუბარია იმაზე, რომ „საარჩევნო კანონმდებლობის აღსრულებაზე მიუკერძოებელი ორგანო უნდა იყოს პასუხისმგებელი“.

¹⁷ კარგი პრაქტიკის კოდექსის II.3.1.77-ე სახელმძღვანელო პრინციპის მიხედვით რეკომენდებულია, რომ „იმ ორგანოებს, რომლებიც საარჩევნო კომისიებში წევრებს ნიშნავენ, არ შეეძლოთ მათი უკან გაწვევა, რადგან ეს ამ პირების დამოუკიდებლობას კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს.“ საუბნო საარჩევნო კომისიების წევრების გამოცვლა ან გაწვევა კენჭისყრის დღემდე 15 დღით ადრეა შესაძლებელი.

¹⁸ საოლქო საარჩევნო კომისიებში ხუთი მუდმივმოქმედი არაპარტიული წევრი მუშაობს, დანარჩენი შვიდი წევრი (მათ შორის ერთი არაპარტიული წევრი) საარჩევნო პერიოდისთვის ინიშნება. საოლქო საარჩევნო კომისიის 73 წევრიდან „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ 38, „ევროპულმა საქართველომ“ 14, ხოლო „პატრიოტთა ალიანსმა“ 11 პირი გამოცვალა, ხოლო „ქართულმა ოცნებამ“ მისი 219 წარმომადგენლიდან 16 გამოცვალა.

ვერ მოხერხდა.¹⁹ განცხადებების წარდგენისთვის და განხილვისთვის გამოყოფილმა მოკლე დრომ და უმეტეს შემთხვევებში განაცხადების დაბალმა რიცხვმა ჯანსაღი კონკურენციის შესაძლებლობა ფაქტიურად გამორიცხა.²⁰ მიუხედავად იმისა, რომ საუბნო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეები უმეტესად არაპარტიულ წევრებს წარმოადგენენ, პოლიტიკური პარტიების მიერ წარდგენილი კანდიდატებიდან არჩეული ყველა, 434 თავმჯდომარე „ქართულ ოცნების“ წარმომადგენელია.²¹ სხვადასხვა საოლქო საარჩევნო კომისიაში საუბნო საარჩევნო კომისიებში არაპარტიული წევრების შერჩევისა და საუბნო საარჩევნო კომისიების ხელმძღვანელობის არჩევის პროცესმა არაერთი საჩივარი და „ქართული ოცნებისა“ და ოპოზიციის წარმომადგენლებს შორის კონფრონტაცია რამდენჯერმე გამოიწვია. ამასთან დაკავშირებით ცესკომ რამდენიმე ოფიციალური განცხადება გააკეთა, სადაც ოპოზიცია საარჩევნო ადმინისტრაციის დისკრედიტაციის მცდელობისთვის დაგმო.. პროტესტის ნიშნად, ბევრ მუნიციპალიტეტში საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ და „ევროპული საქართველოს“ წევრებმა ცესკოს მიერ მომზადებულ საარჩევნო ადმინისტრაციის ქცევის კოდექსზე ხელის მოწერაზე უარი განაცხადეს.

საარჩევნო ადმინისტრაციამ კანონით დადგენილი ვადები დაიცვა და არჩევნების ტექნიკური ასპექტები ეფექტურად მართა; ამასთან ერთად, COVID-19-ის გავრცელებასთან ერთად შესაბამისი ცვლილებები განახორციელა. ცესკო რეგულარულად ატარებდა სხდომებს რომლებიც ღია იყო აკრედიტირებული საარჩევნო სუბიექტების, დამკვირვებლებისა და მედიისწარმომადგენლებისთვის. გარკვეული მნიშვნელოვანი საკითხები, კანონის მიხედვით, მხოლოდ ცესკოს თავმჯდომარის კომპეტენციაშია დაცესკო როგორც კოლეგიალური ორგანოს მათ ღია სხდომებზე არ განუხილავს. საკითხები სიღრმისეულად, საჯარო სხდომების მიღმა, სამუშაო სხდომებზე განიხილებოდა, რამაც საარჩევნო ადმინისტრაციის გამჭვირვალობა შეზღუდა.²² ამას გარდა, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული

¹⁹ ახალი დებულებების მიხედვით პარტიების მიერ დასახელებული ის კანდიდატები, რომლებმაც ბოლო საყოველთაო არჩევნებზე კომისიის წევრებად იმუშავეს, დისკვალიფიცირებულები არიან; ამ დებულებების მიხედვით, საოლქო საარჩევნო კომისიების წევრებმა თავი უნდა შეიკავონ ისეთი კანდიდატების შერჩევისგან, რომლებთანაც მათ ოჯახური კავშირები გააჩნიათ; გარდა ამისა, ცესკოს აპლიკანტების სრული სიის გამოქვეყნება ევალება. საარჩევნო კოდექსით „საყოველთაო არჩევნების“ მკაფიო განმარტება მოცემული არ არის. ცესკომ ამ ტერმინის არათანმიმდევრული განმარტება გააკეთა. 25,201 აპლიკანტიდან 892 კომისიებში პარტიული კვოტებით მანამდე მუშაობის გამო იქნა დაწუნებული, ხოლო საოლქო საარჩევნო კომისიების 66-მა წევრმა კანდიდატებთან ოჯახური კავშირის გამო თავი შეიკავა შერჩევის პროცესში მონაწილეობისგან.

²⁰ ცესკოს მონაცემებით, ექვს არაპარტიულ თანამდებობაზე 18 საუბნო საარჩევნო კომისიაში ხუთი ან ნაკლები განცხადება შევიდა; 1,878 საუბნო საარჩევნო კომისიაში ზუსტად ექვს-ექვსი განცხადება შევიდა; 955-მა საუბნო საარჩევნო კომისიამ შვიდ-შვიდი, ხოლო 806-მა საუბნო საარჩევნო კომისიამ რვა ან მეტი განცხადება მიიღო.

²¹ „ქართული ოცნების“ მიერ დანიშნული წევრების 14 პროცენტს კომისიებში წამყვანი პოზიციები ეკავათ (თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე და მდივანი); დანარჩენი სამი პარტიიდან არცერთს არ ჰქონდა ამგვარი თანამდებობების 0,1 პროცენტზე მეტი დაკავებული.

²² სხვა ასპექტებთან ერთად ამაში იგულისხმება პარტიებისა და კანდიდატების სიების რეგისტრაცია და რეგისტრაციის შესაძლო გაუქმება; ცესკოს შიდა სახსრების ადმინისტრირება და საოლქო საარჩევნო კომისიების გადაწყვეტილებების წინააღმდეგ მიმართული საჩივრების დაუშვებლობა და ასევე საარჩევნო კანონმდებლობის სავარაუდო დარღვევების განხილვა.

საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის წარმომადგენლების ინფორმაციით, ყველაზე მნიშვნელოვან სამუშაოს არაპარტიული წევრები ახორციელებდნენ, მაშინ როცა პარტიების მიერ დანიშნულ წევრებს, განსაკუთრებით საოლქოსაარჩევნო კომისიების დონეზე, მათი სამუშაო ძირითადად სხდომებზე დასწრებას მოიცავდა. დადებით მხარეს წარმოადგენდა ის, რომ ცესკოს და საოლქო საარჩევნო კომისიების განკარგულებები, ბრძანებები და საჩივრებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები ცესკოს ვებგვერდზე ქვეყნდებოდა, რაც პროცესის გამჭვირვალობას უწყობდა ხელს. ცესკომ გააუმჯობესა მისი სერვერების დაცვა კიბერ შეტევებისგან და ჩამოაყალიბა სპეციალური ჯგუფი, რომელსაც მედიაში არჩევნებთან დაკავშირებით გავრცელებულ დეზინფორმაციასთან ბრძოლა დაევა.

ცესკომ, სამოქალაქო საზოგადოებისა და პარტიების წარმომადგენლებთან კონსულტაციების საფუძველზე სტანდარტული საარჩევნო უზენებისთვის, ეპიდემიოლოგიური უსაფრთხოების პროტოკოლი და კარანტინში მყოფი ადამიანებისთვის კენჭისყრაში მონაწილეობის წესები შეიმუშავა. COVID-19-ის პანდემიიდან გამომდინარე, ცესკომ საკუთარი სხდომების ონლაინ რეჟიმში გამართვის შესაძლებლობა შემოიღო, ხოლო საუბნო საარჩევნო კომისიებს „სპეციალური ჯგუფების“ შექმნისა და კენჭისყრის დღეს შვიდზე ნაკლები წევრით მუშაობის შესაძლებლობა მისცა.²³ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბარში დაინტერესებულმა მხარეებმა საარჩევნო ადმინისტრაციისადმი ნდობის სხვადასხვა ხარისხი გამოხატეს, ნდობის მაჩვენებელი დაბალი საფეხურის საარჩევნო ადმინისტრაციის მიმართ დაბალია, რაც საუბნო საარჩევნო კომისიების შემადგენლობასთან დაკავშირებული განსხვავებული მოსაზრებებითა და მათი აღქმით ამ კომისიების მიუკერძოებლობის ნაკლებობით არის განპირობებული.²⁴

ცესკოს სწავლების ცენტრმა სხვადასხვა დაინტერესებული მხარისთვის, მათ შორის საარჩევნო ადმინისტრაციის წევრებისთვის, დამკვირვებლებისთვის, ქალი

²³ ცესკოს 19 ოქტომბრის განკარგულებით, თუ საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა მინიმალური რაოდენობის ფორმირება შეუძლებელია, ამგვარი საუბნო საარჩევნო კომისია „სპეციალურ ჯგუფად“ ჩაითვლება. ცესკოს მიერ 21 ოქტომბერს მიღებული განკარგულებით კარანტინში/თვითიზოლაციაში მყოფი ამომრჩევლებისთვის ამომრჩეველთა სპეციალურ სიაში მოხვედრის საბოლოო ვადად 26 ოქტომბერი განისაზღვრა, გარდა ამისა, განკარგულების მიხედვით სპეციალური ჯგუფის წევრები მინიმუმ 21 წლის უნდა იყვნენ. ორმა მოქალაქემ გაასაჩივრა განკარგულება, რადგან, მათი აზრით, ამ განკარგულებით აღნიშნული ვადის შემდეგ კარანტინში/თვითიზოლაციაში მოხვედრილი ამომრჩევლების საარჩევნო უფლება ირღვევა. თბილისის სააპელაციო სასამართლომ ზემოთხსენებული საბოლოო ვადა ძალაში დატოვა, თუმცა აღნიშნა, რომ დადგენილი მინიმალური ასაკობრივი ბარიერი, 18 წელი, საარჩევნო კანონმდებლობას ეწინააღმდეგებოდა. სასამართლოს განაჩენის და შეზღუდულ ვადებთან დაკავშირებით საჯარო კრიტიკის პასუხად ცესკომ მოხსნა ასაკობრივი შეზღუდვა და გაზარდა ვადა სახლიდან ხმის მიცემის რეგისტრაციისთვის 27 ოქტომბრის 14:00 სთ-მდე. 27 ოქტომბერს ცესკოს შენობის წინ გამართული საპროტესტო აქციის შემდეგ რეგისტრაციის ვადა რამდენიმე საათით გახანგრძლივდა.

²⁴ საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრების წინააღმდეგ 20-ზე მეტი საჩივარი დაიწერა, როგორც პარტიების ისე ცალკეული პირების მიერ. ეს საჩივრები საუბნო საარჩევნო კომისიების ამ წევრების მიერ „ქართული ოცნების“ ღონისძიებებში სავარაუდო მონაწილეობას ეხებოდა, ხოლო 5 საჩივარი საოლქო საარჩევნო კომისიების წევრთა წინააღმდეგ მათ მიერ ოპოზიციის წინააარჩევნო ღონისძიებებში სავარაუდო მონაწილეობასთან დაკავშირებით იქნა შეტანილი. ყველა საჩივარი მყარი არგუმენტაციის გარეშე იქნა უარყოფილი. ერთ შემთხვევაში სასამართლომ საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრს ჯარიმა დააკისრა.

კანდიდატებისთვის და საარჩევნო უბნების მომავალი პერსონალისთვის, ყოვლისმომცველი საგანმანათლებლო პროგრამები ჩაატარა. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის დამკვირვებლების შეფასებით საუბნო საარჩევნო კომისიების წევრებისთვის ჩატარებული ტრენინგები კარგად იყო ორგანიზებული და მონაწილეების მაღალი ჩართულობით გამოირჩეოდა. ცესკომ ამომრჩეველთა ინფორმირებისთვის ტელე და რადიო რგოლები გამოიყენა, რომლებშიც აქცენტი ხმის მიცემის პროცედურებზე, საარჩევნო უბნებზე COVID-19-ისგან დაცვის ზომებსა და კენჭისყრის ფარულობაზე გაამახვილა; ამომრჩეველთა განათლებაზე მიმართული ღონისძიებები საოლქო საარჩევნო კომისიებმაც განახორციელეს, მათ შორის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებთან ერთად. ამასთანავე, ინფორმაცია ეთნიკური უმცირესობების ენებზეც იყო ხელმისაწვდომი.

ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის წარსულში გაცემული რეკომენდაციის შესაბამისად, საარჩევნო უბნებზე წვდომის გასაუმჯობესებლად, ცესკომ ეტლებით მოსარგებლე პირებისთვის 1,126 საარჩევნო უბანი (საარჩევნო უბნების 30,8 პროცენტი) უზრუნველყო. ეტლით მოსარგებლე პირებს შეეძლოთ რეგისტრაციის გადატანის მოთხოვნა ნებისმიერ ადაპტირებულ საარჩევნო უბანზე შესაბამისი ოლქის ფარგლებში. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის დამკვირვებლების ინფორმაციით, აღნიშნული ადაპტირებული საარჩევნო უბნებიდან, ზოგიერთი გამოსაყენებლად რთული იყო. ამომრჩეველებს, რომლებსაც სახლის დატოვება არ შეეძლოთ, ხმის მიცემის შესაძლებლობა ჰქონდათ.²⁵

ამომრჩეველების რეგისტრაცია

ხმის მიცემის უფლება არჩევნების დღისთვის 18 წელს მიღწეულ ყველა მოქალაქეს აქვს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც პატიმრობა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისთვის აქვთ მისჯილი ან რომლებიც სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე ქმედუუნაროდ არიან გამოცხადებული და სტაციონარში მკურნალობენ. 2017 წელს მიღებული საკონსტიტუციო ცვლილებებით პატიმრების საარჩევნო უფლებები გაფართოვდა, მათ ამ უფლებების გამოყენების შესაძლებლობა პირველად ამ არჩევნებზე მიეცათ. სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე ქმედუუნაროდ გამოცხადებული პირებისთვის არჩევნებში მონაწილეობის უფლების ჩამორთმევა საერთაშორისო სტანდარტებს ეწინააღმდეგება.²⁶

²⁵ ცესკომ სახლში ხმის მიცემასთან დაკავშირებით 70,000-ზე მეტი თხოვნა მიიღო.

²⁶ მანამდე ხმის მიცემის უფლება მხოლოდ ხუთ წლამდე თავისუფლებააღკვეთილ პირებს ჰქონდათ; აღნიშნული ცვლილებების შედეგად ხმის მიცემის საშუალება 10 წლამდე ვადით თავისუფლებააღკვეთილ პირებს მიეცათ. [შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა შესახებ 2006 წლის გაეროს კონვენცია](#) (CRPD) მის ხელმოწერ სახელმწიფოებს „შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისთვის, ცხოვრების ნებისმიერ სფეროში, სხვებთან თანასწორი იურიდიული უფლებების გამოყენების“ გარანტირებას და ასევე „მათ მიერ ხმის მიცემისა და არჩევნებში კანდიდატის სტატუსით მონაწილეობის უფლებით“ სარგებლობის გარანტირებას ავალდებულებს. იხილეთ ასევე ამ კონვენციის [კომიტეტის ზოგადი შენიშვნა #1](#): „ადამიანის მიერ გადაწყვეტილებების მიღების უნარი ვერ ჩაითვლება შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანებისთვის მათი პოლიტიკური უფლებების, მათ შორის ხმის მიცემის და არჩევნებში კანდიდატის სტატუსით მონაწილეობის უფლების, ჩამორთმევის გამართლება...“

ამომრჩეველთა რეგისტრაციის პროცესი პასიური, უწყვეტი და ცენტრალიზებულია. სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოსა და სხვა შესაბამისი ორგანოების მიერ მოწოდებული მონაცემების საფუძველზე, ცესკო ამომრჩეველთა სიების შედგენაზე პასუხისმგებელია. პირადობის დამადასტურებელი მოქმედი მოწმობის მქონე ამომრჩეველთა სიებში შეყვანა მათი არსებული ან მანამდე რეგისტრირებული მისამართის მიხედვით ხდება.²⁷ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მანამდე გაცემული რეკომენდაცია, რომელიც ხმის მიცემის ადგილის დროებით ცვლილების შესაძლებლობის დაშვებას ეხებოდა, არ შესრულდა. სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტო პროაქტიურად უკავშირდებოდა იმ პირებს, რომელთა სარეგისტრაციო ჩანაწერებში შეცდომები ან შეუსაბამობები ფიქსირდებოდა, რათა მათი საარჩევნო სიებში შეყვანა მომხდარიყო, ეს პროცესი მუდმივად გრძელდებოდა.

ამომრჩევლებს საკუთარი სარეგისტრაციო მონაცემების გადამოწმების და ამ მონაცემების გასწორების მოთხოვნის სხვადასხვა შესაძლებლობა ჰქონდათ.²⁸ დამკვირვებლების მიერ მონახულებულ ყველა საარჩევნო უბანზე ამომრჩეველთა წინასწარი სიები გამოკრული იყო. საბოლოო საარჩევნო სიაში 3,526,023 ამომრჩეველი მოხვდა, მათ შორის 65,336 საზღვარგარეთ რეგისტრირებული.²⁹ საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან (IEOM) საუბრისას დაინტერესებული მხარეების უმრავლესობამ ამომრჩეველთა სიების მიმართ ნდობა გამოხატა. ზოგიერთმა მათგანმა შეშფოთება გამოთქვა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში მცხოვრებ ამომრჩეველებთან დაკავშირებით, რომლებსაც არ შეუძლიათ ადმინისტრაციული საზღვრის გადმოკვეთა და ხმის მიცემა, რაც გააქტიურებული ბორდერიზაციით და მიმდინარე COVID-19-ის პანდემიითაა განპირობებული.³⁰

კანდიდატების და პარტიების რეგისტრაცია

2017 წელს მიღებული საკონსტიტუციო ცვლილებების საფუძველზე საპარლამენტო წევრობის საკვალიფიკაციო მოთხოვნები შეიცვალა. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მანამდე გაცემული

²⁷ ეს ძირითადად იძულებით გადაადგილებულ პირებს ეხებოდათ, რომლებიც 2018 წლის არჩევნებამდე მათი ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით იყვნენ რეგისტრირებული. სამოქალაქო რეესტრში არსებულ 3,050,000-ზე მეტ ჩანაწერს თან ბიომეტრიული მონაცემები ახლავს.

²⁸ ამომრჩევლებს საკუთარი მონაცემების საოლქო საარჩევნო კომისიებში, ონლაინ რეჟიმში, მობილური ტელეფონის აპლიკაციის მეშვეობით ან ქვეყნის მასშტაბით განლაგებული დაახლოებით 11,500 სწრაფი გადახდის აპარატების გამოყენებით შეეძლოთ. ცესკოს ვებგვერდს მხედველობასთან და სმენასთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე ამომრჩეველებისთვის სპეციალური ინტერფეისი გააჩნია.

²⁹ ელექტრონული საარჩევნო სია შვიდმა პოლიტიკურმა პარტიამ და ორმა სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციამ მოითხოვა და მიიღო.

³⁰ გაეროს ადამიანის უფლებების კომისიის მიერ სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტთან დაკავშირებული [ზოგადი შენიშვნა #25-ის მიხედვით](#): „ადამიანებს, რომლებსაც არჩევნებში კანდიდატის სტატუსით მონაწილეობა შეუძლიათ, არ უნდა ჩამოერთვათ ეს უფლება ისეთი დაუსაბუთებელი ან დისკრიმინაციული მოთხოვნებით როგორცაა განათლების დონე, ადგილზე ცხოვრება ან წარმოშობა ან პოლიტიკური კუთვნილება. გარდა ამისა, [კარგი პრაქტიკის კოდექსის](#) მიხედვით, „მოქალაქეებისთვის ადგილზე ცხოვრების ხანგრძლივობასთან დაკავშირებული მოთხოვნის დაწესება მხოლოდ ადგილობრივ ან რეგიონულ არჩევნებზე შეიძლება.“

რეკომენდაციის შესაბამისად, ამ ცვლილებებით სახელმწიფო ენის ცოდნასთან დაკავშირებული მოთხოვნა გაუქმდა. ასაკობრივი ზღვარი 21-დან 25 წლამდე გაიზარდა. გარდა ამისა, საპარლამენტო არჩევნებში კანდიდატის სტატუსით მონაწილეობისთვის საჭირო ქვეყანაში ორწლიანი ცხოვრების მოთხოვნა ათ წლამდე გაიზარდა, რაც საერთაშორისო სტანდარტებსა და კარგ პრაქტიკას არ შეესაბამება.³¹

ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მანამდე გაცემული რეკომენდაციის შესაბამისად, საარჩევნო სიებთან დაკავშირებით სავალდებულო გენდერული კვოტირების პრინციპი იქნა შემოღებული, რომლის მიხედვით პარტიების საარჩევნო სიებში მინიმუმ ყოველი მეოთხე კანდიდატი საპირისპირო სქესის უნდა იყოს.³² სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლების მქონე პარტიების დაფინანსება 30 პროცენტით გაიზარდება, თუ ისინი თავიანთ საარჩევნო სიებში დაფიქსირებულ ყოველ სამ კანდიდატში თითოეული სქესის მინიმუმ ერთ წარმომადგენელს შეიყვანენ.³³ რამდენიმე პარტიის განმარტებით მაჟორიტარ კანდიდატებს შორის ქალების ნაკლებობა პირადი ცხოვრებისეული პრობლემებითაა განპირობებული. არ შესრულდა ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მანამდე გაცემული რეკომენდაცია, კერძოდ ფინანსური წახალისების უზრუნველყოფა მაჟორიტარი ქალი კანდიდატების რიცხვის გაზრდის მიზნით.

კანდიდატებისა და პარტიების რეგისტრაცია ზოგადად ინკლუზიურად ჩატარდა. არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად პარტიები ცესკოში საარჩევნო სუბიექტებად უნდა დარეგისტრირებულიყვნენ. ამ არჩევნებისთვის კანონმდებლობაში შეტანილი ბოლოდროინდელი ცვლილებების შედეგად შემცირდა საჭირო ხელმოწერების რაოდენობა, კერძოდ 25,000-დან 5,000-მდე. კარგად დამკვიდრებულმა პოლიტიკურმა პარტიებმა სხვადასხვა სამართლებრივი უპირატესობით ისარგებლეს, რაც გულისხმობდა უფრო ხანგრძლივი რეგისტრაციის პერიოდს, მხარდამჭერთა სიების შეგროვების ვალდებულებისგან გათავისუფლებას და/ან წინა არჩევნებზე გამოყენებული საარჩევნო რიგითი ნომრის დატოვების შესაძლებლობას.³⁴ ზოგიერთმა პოლიტიკურმა პარტიამ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას განუცხა, რომ კამპანიის დროს პარტიებს, რომლებმაც ძველ საარჩევნო ნომრები შეინარჩუნეს შედარებით მცირე და ახლად-რეგისტრირებულ პარტიებთან უსამართლო უპირატესობა ჰქონდათ.

³¹ 25 სექტემბერს საკონსტიტუციო სასამართლომ უარყო ამ კვოტის მამაკაცებზე გავრცელების მოთხოვნა, სასამართლოს გადაწყვეტილებით ეს ქალთა პოლიტიკურ პროცესებში ჩართვის უფლებასა და პარლამენტში მათ მაქსიმალურად წარმოდგენას შეზღუდავდა.

³² ამ ცვლილებით 10-დან 3 განსხვავებული სქესის კანდიდატის ყოლასთან დაკავშირებული მანამდე არსებული მოთხოვნის გაფართოება მოხდა.

³³ საარჩევნო სუბიექტებს, რომლებმაც ბოლო საპარლამენტო არჩევნებზე პროპორციული სისტემით ან 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებზე ხმების მინიმუმ 0,75 პროცენტი მიიღეს, საარჩევნო კამპანიის იმავე საარჩევნო ნომრით ჩატარება შეუძლიათ რომელსაც მანამდე იყენებდნენ.

³⁴ სასამართლომ გააუქმა ცესკოს გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვითაც „რესპუბლიკურ პარტიას“ რეგისტრაციაზე უარი განცხადების დაგვიანებით შემოტანის გამო ეთქვა. სასამართლოს დადგენილების მიხედვით, რადგან აღნიშნული პარტიას კანონით არ ევალებოდა ხელმოწერების შეგროვება, მას განცხადების შეტანასთან დაკავშირებით იგივე გახანგრძლივებული ვადები უნდა შეეხებოდა, როგორც საპარლამენტო პარტიებს.

ცესკომ 50 საარჩევნო სუბიექტი დაარეგისტრირა (48 პარტია და შვიდი პარტიისგან შემდგარი ორი საარჩევნო ბლოკი). 78 პარტიიდან ხუთმა არჩევნებში მონაწილეობაზე უარი განაცხადა, ხოლო 19 პარტიას უარი ეთქვა რეგისტრაციაზე. უარის თქმის მიზეზები იყო: განცხადების შეტანა არაუფლებამოსილი პირის მიერ, პარტიების მიერ ვადების დაუცველობა, უზუსტობების არშესწორება ან კანდიდატთა სიების არშეთანა ან არგასწორება. ოთხმა პარტიამ, რომლებსაც ცესკომ რეგისტრაციაზე უარი განუცხადა, ეს გადაწყვეტილება სასამართლოში გაასაჩივრა; მათგან ერთი საჩივარი სასამართლომ დააკმაყოფილა.³⁵ გარდა ამისა, ერთ-ერთი პარტიის რეგისტრაცია სასამართლოში სხვა პოლიტიკურმა პარტიამ გაასაჩივრა, თუმცა წარუმატებლად. ორი პარტიის რეგისტრაცია იმის გამო გაუქმდა, რომ მათ არ გამოასწორეს საარჩევნო სიებში არსებული უზუსტობები, აღნიშნულმა პარტიებმა ეს გადაწყვეტილება სასამართლოში გაასაჩივრეს, თუმცა უშედეგოდ.³⁶ პარტიულ სიებში შეყვანილი 6,882 კანდიდატიდან ცესკომ რეგისტრაცია 16 კანდიდატს გაუქმა, რადგან მათ ვერ შეძლეს საჭირო დოკუმენტაციის წარმოდგენა ან მათი კანდიდატურები შესაბამისმა პარტიებმა უკან გაიწვიეს.³⁷

მაჟორიტარული არჩევნებისთვის კანდიდატების დასახელება პარტიებს ან საარჩევნო ბლოკებს შეეძლოთ; ხოლო დამოუკიდებელ მაჟორიტარობის კანდიდატებს, მინიმუმ ხუთი ამომრჩევლისგან შემდგარი საინიციატივო ჯგუფი წარადგინდა. დამოუკიდებელ კანდიდატებს, რომლებიც ამჟამინდელი პარლამენტის წევრები არ იყვნენ, მათ ოლქში რეგისტრირებული ამომრჩევლების საერთო ოდენობის მინიმუმ ერთი პროცენტის შესაბამისი რაოდენობის ხელმოწერები უნდა წარედგინათ. სულ 490 მაჟორიტარობის კანდიდატი, მათ შორის 11 დამოუკიდებელი კანდიდატი, დარეგისტრირდა, აქედან 107 ქალი.. მთლიანობაში რეგისტრაციაზე უარი 28 მაჟორიტარობის კანდიდატს ეთქვა, რადგან მათ კანონით დადგენილ ვადებში არ გაასწორეს უზუსტობები, ხოლო ორი კანდიდატი თვითონ პარტიებმა გაიწვიეს.

წინასაარჩევნო გარემო

ბოლოდროინდელმა საკანონმდებლო ცვლილებებმა წინასაარჩევნო კამპანიის სამართლებლივი ჩარჩო გააუმჯობესა, ამავდროულად ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის რეკომენდაციების ნაწილიც შესრულდა.

³⁵ ორივე პარტიის რეგისტრაცია კანონის მოთხოვნების შესაბამისად გაუქმდა მას შემდეგ, რაც მათ შეცდომების გამოსასწორებლად გარკვეული ვადა მიეცათ. „ჩვენმა გაერთიანებულმა საქართველომ“ ვერ შეასრულა გენდერული კვოტირების მოთხოვნა, ხოლო „საქართველოს სოციალურ-დემოკრატიულმა პარტიამ“ ზოგიერთ კანდიდატთან დაკავშირებით საჭირო დოკუმენტაცია ვერ წარმოადგინა.

³⁶ ქალები პარტიულ სიებში შეყვანილი პირების 44,3 პროცენტს შეადგენდნენ.

³⁷ კენჭისყრის დღეს საარჩევნო სუბიექტებს ამომრჩევლებთან ავტომატური სატელეფონო ზარების ან მოკლე ტექსტური შეტყობინებების მეშვეობით დაკავშირება ეკრძალებათ. საარჩევნო უბნიდან 25 მეტრის რადიუსში წინასაარჩევნო კამპანიის მასალების განთავსება ან ამომრჩევლების გადაადგილების შეფერხება აკრძალა. ამ ცვლილებებით გაფართოვდა იმ საჯარო მოხელეების სია, რომლებსაც სამუშაო საათების მანძილზე წინასაარჩევნო კამპანიაში მონაწილეობა ეკრძალებათ; გარდა ამისა, ამ ცვლილებებით სახელმწიფო და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოებს წინასაარჩევნო კამპანიის პერიოდში წარსულში მათი მიღწევების ან დაგეგმილი სამუშაოების შესახებ რეკლამების გამოქვეყნება აკრძალათ.

ამ ცვლილებებით კენჭისყრის დღეს წინასაარჩევნო კამპანიასთან დაკავშირებით შეზღუდვები დაწესდა, ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენების, ამომრჩევლების იძულებისა და დაშინების აღსაკვეთად და ამომრჩეველთა მოსყიდვისთვის დაწესებული სასჯელის გასამკაცრებლად გარკვეული დებულებები დაემატა.³⁸ თუმცა წინასაარჩევნო კამპანიის კუთხით ხარვეზები კვლავ რჩება, მათ შორის, შეუსრულებელი დარჩა ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ევროპის საბჭოს კორუფციის წინააღმდეგ მებრძოლ სახელმწიფოთა ჯგუფის (GRECO) რეკომენდაციები, რომელთა მიხედვით ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენების პრევენციაზე მიმართული მნიშვნელოვანი ზომები უნდა ყოფილიყო მიღებული.³⁹

წინასაარჩევნო კამპანია ოფიციალურად 1 სექტემბერს, არჩევნების დღემდე 60 დღით ადრე დაიწყო. მართალია, COVID-19-თან დაკავშირებული რეგულაციებით პოლიტიკური აქტივობების შეზღუდვა არ მომხდარა, მაგრამ ბევრმა პარტიამ ჯანდაცვასთან დაკავშირებული პრობლემების გამო საჯარო კამპანიის მასშტაბების შემცირების შესახებ განაცხადა. წინასაარჩევნო კამპანიის ძირითადი ნაწილი ბილბორდების, პოსტერების, კარდაკარ აგიტაციისა და მცირემასშტაბიანი მიტინგების სახით წარიმართა. რამდენიმე დიდი საჯარო მიტინგი ჩატარდა, ზოგიერთი მათგანი, პანდემიის დროს ადამიანთა ფართომასშტაბიანი შეკრების გამო, მწვავე კრიტიკის საგანი გახდა.⁴⁰ წინასაარჩევნო კამპანია აქტიურად მიმდინარეობდა მედიასა და სოციალურ ქსელებში, საარჩევნო სუბიექტების

³⁸ ნაკლოვანებებში შედის იურიდიული ნორმა, რომელიც მაღალი თანამდებობის ოფიციალურ პირებს წინასაარჩევნო კამპანიის შეუზღუდავად ჩატარების საშუალებას აძლევს, ასევე ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენებისთვის დაწესებული დაბალი ჯარიმები და სხვადასხვა ორგანოების მიერ ერთი და იმავე მოვალეობების შესრულება, იმის მაგივრად რომ არსებობდეს ერთი კონკრეტული ორგანო, რომელიც განიხილავს საჩივრებს და ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენებასთან დაკავშირებულ საქმეებს გამოიძიებს და შესაბამის ზომებს მიიღებს. იხ. GRECO-ს [შესაბამისობის ანგარიშის მეორე დანართი](#)

³⁹ 16 ოქტომბერს „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ ბათუმში მასშტაბური მიტინგი გამართა, რამაც პოლიტიკური პარტიების, მათ შორის „ქართული ოცნების“, კრიტიკა დაიმსახურა. სახალხო დამცველმა „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მიერ პანდემიის პირობებში გამართულ ამ ღონისძიებას „სრულიად უპასუხისმგებლო“ უწოდა. ცოტა ხნით ადრე, 3 ოქტომბერს „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსის“ მიერ თბილისში გამართულ დიდ მიტინგს მსგავსი კრიტიკა არ მოჰყოლია ხელისუფლების ან სხვა პოლიტიკური პარტიების მხრიდან. იმ წინასაარჩევნო ღონისძიებების უმრავლესობაზე, რომლებსაც ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისია დააკვირდა, სოციალური დისტანცირების წესები დაცული არ ყოფილა.

⁴⁰ კანონმდებლობა სოციალურ მედიაში წინასაარჩევნო კამპანიის წარმართვას არ არეგულირებს. 2019 წლის დეკემბერში და 2020 წლის აპრილში „ფეისბუქმა“ 500-ზე მეტი გვერდი, 100-ზე მეტი ანგარიში და ასევე ინსტაგრამზე არსებული პროფილები და ჯგუფები გააუქმა, ვინაიდან ისინი „კოორდინირებული არაავთენტური ქცევით“ გამოირჩეოდნენ, კერძოდ, საქართველოს შიდა პოლიტიკასთან და COVID-19-ის ეპიდემიასთან დაკავშირებით დეზინფორმაციას ავრცელებდნენ. 2020 წლის აგვისტოდან „ფეისბუქი“ საქართველოს არჩევნებთან და პოლიტიკასთან დაკავშირებული რეკლამების განთავსებისთვის ავტორიზაციას ითხოვს. 2020 წლის სექტემბერში სამოქალაქო საზოგადოების ორი ორგანიზაცია „ფეისბუქის პარტნიორი გახდა,“ ფაქტების გარე შემოწმების სტატუსით და მიიღო უფლება, შეეზღუდა საექვო მასალების გავრცელება; გარდა ამისა, მათ ამ მასალებთან ერთად იმ ბმულების განთავსება შეუძლიათ, რომლებზეც ფაქტების შემოწმების მიზნით მომზადებული სტატიები გამოქვეყნდება.

უმრავლესობა ამომრჩევლებთან დასაკავშირებლად ძირითადად „ფეისბუქს“ იყენებდა.⁴¹ მთლიანობაში „ფეისბუქში“ სიძულვილის ენის გამოყენებისა და დეზინფორმაციის შეზღუდული რაოდენობის შემთხვევები დაფიქსირდა. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულმა საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირების სოციალური მედიის პროფილების წინასაარჩევნო მიზნებისთვის გამოყენების შემთხვევები, მათ შორის, წინასაარჩევნო კამპანიის ფარგლებში დადებული პოსტების ფასიანი რეკლამირების ფაქტებიც დააფიქსირა.⁴²

წინასაარჩევნო კამპანია უმეტესწილად კონკურენტული იყო, საარჩევნო სუბიექტები განსხვავებულ მოსაზრებებს წარმოადგენდნენ. კამპანია პერსონებზე, ეკონომიკური სიტუაციასა და მთავრობის მიერ COVID-19-თან დაკავშირებით განხორციელებული ღონისძიებების განხილვაზე იყო ფოკუსირებული. წინასაარჩევნო კამპანიის დროს ვიზუალურად ქართული ოცნება“ დომინირებდა, თუმცა „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“, „ევროპული საქართველო“, „ლელო“, „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსი“ და „სტრატეგია აღმაშენებელიც“ მნიშვნელოვნად იყო წარმოდგენილი. იმის მიუხედავად, რომ რამდენიმე პარტიამ დეტალური საარჩევნო პროგრამები მოამზადა, მათი ამომრჩევლისთვის წარდგენა იშვიათად ხდებოდა. იმ 60 წინასაარჩევნო ღონისძიების დროს, რომელსაც ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისია დააკვირდა, ქალები ჩვეულებრივ ნაკლებად იყვნენ წარმოდგენილნი. ხოლო გენდერული საკითხები წინასაარჩევნო კამპანიის დროს თითქმის საერთოდ არ განიხილებოდა.⁴³

⁴¹ გარდა ამისა, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულმა საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ გარკვეული რაოდენობის „ფეისბუქ“ პროფილი აღმოაჩინა, რომლებიც მართალია არ იყვნენ საარჩევნო სუბიექტებთან აფილირებული, მაგრამ ფასიან რეკლამას კონკრეტული კანდიდატების ან პარტიების აგიტაციისთვის ან სხვა საარჩევნო სუბიექტების წინააღმდეგ მიმართული უარყოფითი კამპანიის წარმართვისთვის იყენებდნენ.

⁴² ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისია სოფლებში და ქალაქებში და საქართველოს 11 რეგიონიდან 9-ში გამართულ მიტინგებს დააკვირდა.

⁴³ 27 სექტემბერს ბოლნისის რაიონის სოფელ ნახიდურში შეტაკება მოხდა „ქართული ოცნების“ და „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ აქტივისტებს შორის. 29 სექტემბერს მარნეულის საოლქო საარჩევნო კომისიის მახლობლად „ქართული ოცნების“ და „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ აქტივისტებს შორის მომხდარი დაპირისპირების დროს აქტივისტები და ჟურნალისტები დაშავდნენ. 7 ოქტომბერს „ქართული ოცნების“ ხელმძღვანელობამ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას აცნობა, რომ მათ დამატებითი ზომები მიიღეს და „ქართულ ოცნებასთან“ აფილირებული ექვმიტანილები პარტიის შემდგომ წინასაარჩევნო კამპანიას ჩამოაშორეს; მარნეულში „ქართული ოცნების“ ადგილობრივმა წარმომადგენელმა ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას განუცხადა, რომ მას „ქართული ოცნებისგან“ მსგავსი ინსტრუქციები არ მიუღია. 13 ოქტომბერს ქუთაისში „ლელოს“ წევრს დაესხნენ თავს, მას ჰოსპიტალიზაცია დასჭირდა. 19 ოქტომბერს ბოლნისის მახლობლად „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ კანდიდატის მანქანებს ცეცხლი გაუხსნეს. „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ სროლაში „ქართული ოცნება“ დაადანაშაულა; „ქართულმა ოცნებამ“ უარყო ბრალდებები და განაცხადა, რომ „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ თავად დადგა ეს ინციდენტი. 21 ოქტომბერს თავდასხმა მოხდა დმანისში არსებულ „ქართული ოცნების“ ოფისზე, რის შედეგად ოთხი ადამიანი დაშავდა.

ზოგადად ფუნდამენტური თავისუფლებები დაცული იყო და საარჩევნო სუბიექტებს წინასწარჩევნო კამპანიის თავისუფლად ჩატარების საშუალება ჰქონდათ, თუმცა იზოლირებულ, პოლიტიკურად მოტივირებული ძალადობრივი ინციდენტები მაინც დაფიქსირდა.⁴⁴ ნეგატიური კამპანიის მაგალითები ხშირი იყო, და ზოგჯერ კონფრონტაციული ტონიც იგრძნობოდა. ბევრი ოპოზიციური პარტია აცხადებდა, რომ მათ მომხრეებსა და თანამშრომლებზე ზეწოლა ხორციელდებოდა, მათი თქმით, ეს ზეწოლა ხშირად ადგილობრივი ხელისუფლებისა და სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურისგან მომდინარეობდა.⁴⁵ გარდა ამისა, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულმა საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ მიიღო ინფორმაცია ადგილობრივ საჯარო მოხელეებზე, მასწავლებლებსა და კერძო ბიზნესებზე ზეწოლის შესახებ, ამ ინფორმაციის თანახმად, მათზე ზეწოლა „ქართული ოცნების“ წინასწარჩევნო ღონისძიებებში მონაწილეობის მიღების ან მათ მიერ ამ პარტიის მიმართ მხარდაჭერის დადასტურების მიზნით ხორციელდებოდა, გარდა ამისა, ამ ინფორმაციის მიხედვით, ოპოზიციის მხარდაჭერის შემთხვევაში მათ სახელმწიფო დახმარების გაუქმებით ემუქრებოდნენ.⁴⁶ წინასწარჩევნო მასალების მცირე დაზიანების შემთხვევები ფართოდ გავრცელებული იყო; გარდა ამისა, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულმა საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ მიიღო ინფორმაცია წინასწარჩევნო ოფისების დაზიანებისა და წინასწარჩევნო მასალების განთავსებაში ხელის შეშლის შესახებ.⁴⁷ პოლიტიკური პარტიების ქცევის კოდექსს, რომელიც ცესკოს მიერ

⁴⁴ „დემოკრატიული მოძრაობა - ერთიანი საქართველოს“, „თავისუფალი დემოკრატების“, „გირჩის“ და „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ ლიდერების განცხადებით, რამდენიმე წინასწარჩევნო ღონისძიების დროს მათ სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის წარმომადგენლები უთვალთვალებდნენ. „სტრატეგია აღმაშენებელმა“ უკმაყოფილება გამოთქვა წინასწარჩევნო პერიოდში თბილისის მერიის მიერ თბილისის მერიის შენობის გარეთ კარვების დადგმის მცდელობისთვის პარტიისთვის გამოწერილი ჯარიმის გამო; პარტიის წარმომადგენელთა აზრით, თბილისის მერიამ ამით შეკრების თავისუფლება შეზღუდა. პარტია „ტრიბუნამ“ და „ევროპულმა საქართველომ“ წინასწარჩევნო მიზნებისთვის ოფისების დაქირავების პროცესში სირთულეების შესახებ განაცხადეს. მათი თქმით, ეს სირთულეები პოლიტიკური მიზეზებით იყო განპირობებული.

⁴⁵ „ევროპული საქართველოს“ განცხადებით, თბილისში გარკვეული რაოდენობის მასწავლებლები და სკოლის დირექტორები ოპოზიციური პოლიტიკური აქტივობისთვის გათავისუფლდნენ სამსახურებიდან. 22 ოქტომბერს ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას მცხეთაში სკოლის დირექტორის, სავარაუდოდ პოლიტიკური მიზეზებით, სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ აცნობეს. 8 ოქტომბერს გურჯაანში „ქართული ოცნების“ მაჟორიტარ კანდიდატთან შეხვედრაზე 50 ექიმი სამუშაო საათებში მიიწვიეს. დმანისის მერის განცხადებით „ქართულმა ოცნებამ“ ადგილობრივი მსხვილი ბიზნეს ორგანიზაციის მენეჯმენტის მეშვეობით ამ ორგანიზაციის პერსონალზე ზეწოლა განახორციელა, რათა მათ არჩევნებში ხმა „ქართული ოცნებისთვის“ მიეცათ.

⁴⁶ 13 ოქტომბერს ქუთაისში „ევროპული საქართველოს“ ოფისს აგური ესროლეს. „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მაჟორიტარობის კანდიდატის განცხადებით 18 ოქტომბერს მის ოფისში უცნობმა ადამიანმა შეაღწია. ამ საქმეზე შინაგან საქმეთა სამინისტრომ გამოძიება დაიწყო. 16 ოქტომბერს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ქუთაისში „ევროპული საქართველოს“ პოსტერის დაზიანების გამო გამაფრთხილებელი განცხადება გააკეთა.

⁴⁷ სხვა საკითხებთან ერთად კანდიდატებმა კანონის უზენაესობის პატივისცემის და ძალადობისგან, სიმუღვილის ენის გამოყენებისგან, ქსენოფობიისგან, ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენებისგან, ამომრჩევლების დაშინებისგან, დისკრიმინაციისგან, ყალბი ახალი ამბების გავრცელებისგან და სხვა ადამიანების დამცირებისგან თავის შეკავების ვალდებულება აიღეს.

მომზადებულ ვალდებულებათა დეკლარაციას წარმოადგენს 40-მა პარტიამ მოაწერა ხელი.⁴⁸

მმართველ პარტიასა და სახელმწიფოს შორის საზღვარი ხშირად ბუნდოვანი იყო, რაც ეუთოს წინაშე აღებულ ვალდებულებებს და კარგ პრაქტიკას ეწინააღმდეგება.⁴⁹ „ქართული ოცნების“ წარმომადგენლებმა წინასაარჩევნო კამპანიის დროს რამდენიმე ისეთი განცხადება გააკეთეს, რამაც ასეთი შთაბეჭდილების შექმნას შეუწყო ხელი და ეს განცხადებები ხმების მოსყიდვად იქნა აღქმული.⁵⁰ მართალია, ეს კანონით აკრძალული არ არის, თუმცა მერების მიერ მმართველი პარტიის კანდიდატების სასარგებლოდ წინასაარჩევნო კამპანიაში მონაწილეობა ხშირად ფიქსირდებოდა. წინასაარჩევნო კამპანიის დროს სხვადასხვა დარღვევებთან დაკავშირებით სარჩელები შევიდა, მათ შორის ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენებასთან დაკავშირებით, თუმცა ამ მხრივ დისციპლინარული ან მაკორექტირებელი ნაბიჯების გადადგმა იშვიათად ხდებოდა.⁵¹

⁴⁸ [ეუთოს 1990 წლის კოპენჰაგენის დოკუმენტის](#) 5.4-ე პუნქტის მიხედვით: „სახელმწიფო და პოლიტიკური პარტიები ნათლად უნდა იყვნენ ერთმანეთისგან განცალკევებული.“ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ვენეციის კომისიის „საარჩევნო პროცესის დროს ადმინისტრაციული რესურსების არასათანადოდ გამოყენების აღკვეთისა და მათზე რეაგირების შესახებ სახელმძღვანელო პრინციპების“ მიხედვით (აღნიშნული დოკუმენტი 2016 წელს გამოქვეყნდა): „კანონმდებლობა ეფექტურ მექანიზმებს უნდა ითვალისწინებდეს, რომელთა მეშვეობით ხელისუფლების წარმომადგენლები ვერ შეძლებენ საკუთარი თანამდებობების უსამართლოდ გამოყენებას იმისთვის, რომ წინასაარჩევნო კამპანიის წარმოების მიზნით ჩაატარონ ოფიციალური საჯარო ღონისძიებები, (მათ შორის საქველმოქმედო, ან ისეთი ღონისძიებები, რომლებიც მხარს უჭერენ ან ეწინააღმდეგებიან ნებისმიერ პოლიტიკურ პარტიას თუ კანდიდატს.“

⁴⁹ 6 ოქტომბერს „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარის, ბიძინა ივანიშვილის ფონდმა „ქართუ“ თბილისისთვის 36 ჰექტარის ფართობის პარკის თბილისისთვის ჩუქების შესახებ გააკეთა განცხადება. 21 ოქტომბერს „ქართული ოცნების“ თავმჯდომარემ ქუთაისის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ახალი კამპუსი გახსნა. საკუთარი წინასაარჩევნო კამპანიის ფარგლებში „ქართულმა ოცნებამ“ პირობას იძლეოდა, რომ ქუთაისში ფეხბურთის აკადემიას ააშენებდა, მოახდენდა 40,000 ჰა მიწის ირიგაციას და კერზო მფლობელებს სახელმწიფო კონტროლის ქვეშ არსებული 1,200 000 ჰა მიწის მფლობელობის რეგისტრაციის უფლებას დართავდა. 26 ოქტომბერს „ქართული ოცნების“ წარმომადგენელმა თბილისის მერმა განცხადებ გააკეთა დარეჯან დედოფლის სასახლის სამონასტრო კომპლექსის რეაბილიტაციის შესახებ. 27 ოქტომბერსპრემიერ-მინისტრმა ბათუმში ახალი საფეხბურთო მოედანი გახსნა.

⁵⁰ „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსი“ 2,000 ლარით დაჯარიმდა (1 ევრო 3,8 ლარის ექვივალენტურია) ვიდეო კლიპის გამოქვეყნებისთვის, რადგან დადგინდა, რომ იგი რელიგიური და ეთნიკური შუღლის გაღვივების აკრძალვასთან დაკავშირებულ დებულებას არღვევდა, აღნიშნული ვიდეო კლიპი ანტითურქული შინაარსის იყო. „პატრიოტთა ალიანსი“ ასევე გააკრიტიკეს ანტითურქული გზავნილების მქონე ბილბორდის განთავსებისთვის. ქალაქ კასპის საკრებულო 2,000 ლარით დაჯარიმდა მის „ფეისბუქ“ პროფილზე „ქართული ოცნების“ წინასაარჩევნო მასალების გამოქვეყნების გამო, ზუგდიდის მუნიციპალიტეტმა ასევე გამოაქვეყნა „ქართული ოცნების“ წინასაარჩევნო მასალები საკუთარ „ფეისბუქ“ პროფილზე. დაახლოებით 35 საჩივრის მიხედვით, საჯარო მოხელეები, ოფიციალური პირები და სკოლის მასწავლებლები უკანონოდ მონაწილეობდნენ წინასაარჩევნო კამპანიაში; გარდა ამისა, ამ სარჩელების მიხედვით მმართველი პარტიის სასარგებლოდ ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენება ხდებოდა.

⁵¹ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულმა საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ 2 სექტემბერს „ქართული ოცნების“ მიერ უფლისციხეში გამართულ წინასაარჩევნო ღონისძიებაზე ეპისკოპოსები დააფიქსირა; იგივე მოხდა 3 სექტემბერს მმართველი პარტიის მიერ ხაშურში გამართულ ღონისძიებაზე.

მართალია, კონსტიტუცია ეკლესიისა და სახელმწიფოს განცალკევებას ითვალისწინებს, ხოლო საარჩევნო კოდექსი რელიგიური ორგანიზაციების მიერ საარჩევნო კამპანიის წარმოებას კრძალავს, მმართველმა პარტიამ ზოგიერთ წინასწარჩევნო რეკლამაში ამომრჩევლებისადმი მიმართვისას რელიგიური გამოსახულებები გამოიყენა, ხოლო საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის ზოგიერთი წარმომადგენელი წინასწარჩევნო კამპანიის ფარგლებში გამართულ ღონისძიებებს ესწრებოდა.⁵²

წინასწარჩევნო კამპანიის დაფინანსება

წინასწარჩევნო კამპანიის დაფინანსებასთან დაკავშირებულ კანონმდებლობაში შეტანილი ბოლოდროინდელი ცვლილებებით ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის (ODIHR) და ევროპის საბჭოს კორუფციის წინააღმდეგ მებრძოლ სახელმწიფოთა ჯგუფის (GRECO) მიერ მანამდე გაცემული ზოგიერთი რეკომენდაცია შესრულდა, რის შედეგადაც კანონმდებლობა მეტ შესაბამისობაში მოვიდა საერთაშორისო მასშტაბით აპრობირებულ კარგ პრაქტიკასთან.⁵³ ამ ცვლილებებში შედის ერთიანი და თანმიმდევრული ჩარჩოს შემდგომი განვითარება, წინასწარჩევნო კამპანიასთან დაკავშირებული რეგულაციების დამოუკიდებელ კანდიდატებზე გავრცობა, წინასწარჩევნო კამპანიის დროს ფინანსური ანგარიშების გამოქვეყნების კანონით მოთხოვნა, დარღვევების გამო დაწესებული ჯარიმების მნიშვნელოვანი ზრდა და მესამე მხარის მიერ სახსრების ხარჯვისთვის სანქციების დაწესება. მიუხედავად ამისა, დარჩენილი ნაკლოვანებები და კანონმდებლობის შეზღუდული მასშტაბით აღსრულება წინასწარჩევნო კამპანიის დაფინანსების ჩარჩოს გამჭვირვალობასა და ეფექტურობას ამცირებს.⁵⁴

კვალიფიციური პარტიები ყოველწლიურ სახელმწიფო დაფინანსებას იღებენ მაშინ, როცა მაჟორიტარობის კანდიდატებს, რომლებიც ამ პარტიების მიერ არ არიან წარდგენილი სახელმწიფო სახსრებზე წვდომის ამგვარი საშუალება არ გააჩნიათ.⁵⁵ საარჩევნო სუბიექტები, რომლებიც არჩევნებზე ხუთ პროცენტთან ბარიერს მიაღწევენ, წინასწარჩევნო კამპანიის დროს გაწეული ხარჯების ასანაზღაურებლად 1 მილიონამდე ლარის ოდენობის დაფინანსებას მიიღებენ, მიღებული ხმების პროპორციულად. არაუფლებამოსილი დონორების განმარტება და შემოწირულობების ზღვრები კანონითაა განსაზღვრული, ბოლოდროინდელი ცვლილებებით გაურკვეველი წარმოშობის შემოწირულობებზე აკრძალვა იქნა შემოღებული. პარტიებისთვის და დამოუკიდებელი მაჟორიტარობის

⁵² იხ. 2018 წლის GRECO-ს [შესაბამისობის ანგარიშის მეორე დანართი](#)

⁵³ [ODIHR-ის და ვენეციის კომისიის მიერ შედგენილი დოკუმენტის „ერთობლივი სახელმძღვანელო პრინციპები პოლიტიკური პარტიების რეგულირების შესახებ“](#) 194-ე პუნქტის მიხედვით „გამჭვირვალობა მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ საზოგადოებას აქვს უფლება იყოს ინფორმირებული. ამომრჩევლებს უნდა ჰქონდეთ პარტიების დაფინანსებასთან დაკავშირებულ შესაბამის ინფორმაციაზე წვდომა, რათა მათგან საჭიროების შემთხვევაში შესაბამისი პასუხები იქნას მოთხოვნილი.“

⁵⁴ 2020 წლის არჩევნებისთვის, სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლება საპარლამენტო ფრაქციებში გაერთიანებულ პარტიებს და ასევე ბოლო საპარლამენტო ან ადგილობრივ არჩევნებზე სამ პროცენტთან ბარიერს მიღწეულ პარტიებს ჰქონდათ.

⁵⁵ ხარჯვის ლიმიტი პარტიებისთვის 50 მილიონ ლარს შეადგენდა; მაჟორიტარობის დამოუკიდებელ კანდიდატებს ამ თანხის ნაწილის დახარჯვა შეეძლოთ (შესაბამის საარჩევნო ოლქში დარეგისტრირებული ამომრჩევლების რაოდენობის პროპორციულად).

კანდიდატებისთვის ხარჯვის მხრივ გარკვეული ლიმიტებია დაწესებული.⁵⁶ პარტიებისთვის და წინასაარჩევნო კამპანიებისთვის არსებული დაფინანსების ზოგადი სტრუქტურა, მათ შორის ბიუჯეტიდან სუბსიდირებული ფასიანი პოლიტიკური რეკლამები, რომლებიც არაპროპორციულ უპირატესობას ანიჭებენ რამდენიმე რჩეულ პარტიას და ასევე ხარჯვის მხრივ დაწესებული მაღალი ზღვრები, არათანაბარი პირობების ჩამოყალიბებას მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს..

შეზღუდული მანდატი და წინასაარჩევნო კამპანიის დაფინანსების წესების დარღვევის გამოძიებასთან და სანქცირებასთან დაკავშირებით უფლებამოსილების ნაკლებობა ხელს უშლიდა სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ეფექტურობას, რომელსაც პარტიების და წინასაარჩევნო კამპანიების დაფინანსებაზე ზედამხედველობის განხორციელება ევალება, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ევროპის საბჭოს კორუფციის წინააღმდეგ მებრძოლ სახელმწიფოთა ჯგუფის (GRECO) მიერ დიდი ხნის წინ გაცემული რეკომენდაციები არ შესრულდა. მართალია, ბოლო წლებში სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ბიუჯეტი საგრძნობლად გაიზარდა, მაგრამ ამ არჩევნებში მონაწილე პარტიების რაოდენობის მნიშვნელოვანმა ზრდამ სერიოზული გამოცდის წინაშე დააყენა აუდიტის სამსახურის მიერ ეფექტური ზედამხედველობის განხორციელების შესაძლებლობა. სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ინფორმაციით, მისი საზედამხედველო საქმიანობა ძირითადად მარტივად შესამჩნევი დარღვევების იდენტიფიცირებით შემოიფარგლება, რადგან მისი უფლებამოსილება წინასაარჩევნო კამპანიის დაფინანსების პოტენციურად სერიოზული და სისტემატური დარღვევების გამოძიების შესაძლებლობას არ ითვალისწინებს. სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის მიმართ წინასაარჩევნო კამპანიის დაფინანსების დარღვევების მოკლე ვადებში გამოკვლევის ვალდებულების არარსებობამ ზედამხედველობის პროცესი კიდევ უფრო შეასუსტა.

საარჩევნო სუბიექტების უმრავლესობა შემოწირულობების შესახებ განცხადებას მათი მიღებიდან ხუთი დღის ვადაში აკეთებდადა პერიოდულ ფინანსურ ანგარიშებს აქვეყნებდა.⁵⁷ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს ანგარიშების დაგვიანებით წარმოდგენის გამო ჯარიმები არავისთვის დაუკისრებია.⁵⁸ ხშირ შემთხვევაში ანგარიშები ან შეუასაბამო ფორმით იყო წარდგენილი ან სწორად არ იყო შევსებული. სახელმწიფო აუდიტის სამსახური შემოწირულობების შესახებ ინფორმაციას და შესაბამის ანგარიშებს საკუთარ ვებგვერდზე კანონის შესაბამისად აქვეყნებდა. აუდიტის სამსახურმა 1,000-ზე მეტ საექვო შემოწირულობასთან დაკავშირებით მოკვლევა დაიწყო; გარდა ამისა, აუდიტის სამსახურმა დონორების ფინანსური დოკუმენტაციის მისაღებად სასამართლოს მიმართა.⁵⁹ არჩევნების

⁵⁶ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს, შუალედური ფინანსური ანგარიშები, არჩევნების ოფიციალურად გამოცხადების დღიდან, სამ კვირაში ერთხელ უნდა წარედგინოს.

⁵⁷ პარტიებმა/კანდიდატებმა ფინანსური ანგარიშები კანონით დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგ წარადგინეს, ზოგიერთმა 20 დღის დაგვიანებით.

⁵⁸ „პატრიოტთა ალიანსის“ მიერ მიღებულ შემოწირულობებთან დაკავშირებული მოკვლევების უმრავლესობა იმ საჩივრიდან გამომდინარეობდა, რომლის მიხედვით აღნიშნულმა პარტიამ დაფინანსება უცხოეთიდან (რუსეთიდან) მიიღო; დანარჩენი მიმართვები „ქართული ოცნების“, „ლელოს“ და სოციალ-დემოკრატები საქართველოს განვითარებისთვის“ დაფინანსებას ეხებოდა.

⁵⁹ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის ინფორმაციით, მას მოკვლევის დასასრულებლად ექვს კვირამდე დრო სჭირდება, რადგან კონკრეტულ პირებთან და კომპანიებთან დაკავშირებული აუცილებელი ფინანსური დოკუმენტების მისაღებად სასამართლოებს და სხვა დაწესებულებებს უნდა მიმართოს.

დღემდე ამ საქმეების უმრავლესობის მოკლევადიანი კვლავ გრძელდებოდა.⁶⁰ საჩივრებისა და პირველი შუალედური აგარიშების შესწავლის საფუძველზე სახელმწიფო აუდიტის სამსახურმა შემოწირულობების და ანგარიშების წესების დარღვევისთვის ჯარიმების დაწესება 10 შემთხვევაში მოითხოვა; სასამართლომ გამოსცა შენიშვნები, და გაფრთხილებები, და ორი ჯარიმა. იმის მიუხედავად, რომ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს შუალედური მონიტორინგის მიგნებების დროულად გამოქვეყნება არ ევალება, 23 ოქტომბერს აუდიტის სამსახურმა ეს მონაცემები საკუთარი ინიციატივით გამოაქვეყნა.

პოლიტიკური აქტორების და სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფების უმრავლესობა გამოხატავდა შეშფოთებას იმის გამო, რომ წინასაარჩევნო კამპანიის დაფინანსების შესახებ ანგარიშები მიღებული შემოწირულობებისა და ხარჯების ოდენობას სრულად არ ასახავდა. პარტიებმა და ბლოკებმა სულ 602,245 ლარის ოდენობის ფულადი და არაფულადი შემოწირულობების დეკლარირება მოახდინეს, ყველაზე დიდი შემოწირულობა 10,138,929 ლარის ოდენობით „ქართულმა ოცნებამ“ მიიღო.⁶¹ ინდივიდუალური შემოწირულობების უმრავლესობა გაცილებით უფრო დაბალი იყო, ვიდრე მაქსიმუმ დასაშვები თანხა 60,000 ლარი, თუმცა მმართველმა პარტიამ საგრძნობლად მეტი მაქსიმალური ოდენობის ინდივიდუალური შემოწირულობები მიიღო, ვიდრე ნებისმიერმა სხვა პარტიამ.⁶² ზოგიერთი მსხვილი პარტიის მიერ წინასაარჩევნო კამპანიის დაფინანსების შესახებ გამოქვეყნებული ანგარიშები ხანდახან ზუსტად არ ასახავდა რეალურად გაწეულ ხარჯებს.⁶³ მაგალითად, იმის მიუხედავად, რომ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბარში „ევროპულმა საქართველომ“, „ქართულმა ოცნებამ“ და „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ დაადასტურეს, რომ მათ წინასაარჩევნო კამპანიაში მნიშვნელოვანი რაოდენობის პერსონალი მონაწილეობდა, თავიანთ ანგარიშებში აღნიშნულმა პარტიებმა კამპანიაში ჩართული პერსონალისთვის ან მოხალისეებისთვის უფრო მცირე რაოდენობის

⁶⁰ სასამართლოს არ დაუწესებია ჯარიმები შემოწირულობებისთვის, რომელიც ლიმიტს აჭარბებდა, ან არაუფლებამოსილი პირისგან იყო მიღებული. „პატრიოტთა ალიანსს“ და „გირჩს“ უკანონო შემოწირულობის ორმაგი ოდენობის ჯარიმა დაეკისრა, რადგან მათ კერძო ტელე-არხებზე უფასო რეკლამა, როგორც არაფულადი შემოწირულობა, არ დაადეკლარირეს. არჩევნების დღის მონაცემებით 10 საქმიდან ოთხზე სასამართლოს გადაწყვეტილება არ ჰქონდა მიღებული.

⁶¹ „ლელოს“ მიერ დეკლარირებული შემოწირულობების ოდენობა 2,857,812 ლარს, „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მიერ მიღებული შემოწირულობები 2,296,509 ლარს, „სტრატეგია აღმაშენებლის“ შემოწირულობები 2,015,505 ლარს, „პატრიოტთა ალიანსის“ მიერ მიღებული შემოწირულობები 1,886,805 ლარს, ხოლო „ევროპული საქართველოს“ მიერ დეკლარირებული შემოწირულობები 1,646,295 ლარს შეადგენდა. პირველ საანგარიშო პერიოდში, 16-მა პარტიამ და ბლოკმა, ასევე ოთხმა დამოუკიდებელმა კანდიდატმა განაცხადა, რომ მათ მიერ მიღებული შემოწირულობები და გაწეული ხარჯები ნულს უდრიდა.

⁶² „ქართული ოცნების“ 393 შემომწირველიდან, 84-მა პარტიას მაქსიმალურად დასაშვები თანხა შესწირა; „ევროპული საქართველოს“ შემთხვევაში ამგვარი შემომწირველების რიცხვი 250 შემომწირველიდან 3-ს უდრიდა; „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ შემთხვევაში ამგვარ შემომწირველთა რიცხვი 174-დან 13-ს შეადგენდა; „ლელოს“ შემთხვევაში 81-დან 15-ს, „სტრატეგია აღმაშენებლის“ შემთხვევაში 54-დან 15-ს, ხოლო „პატრიოტთა ალიანსის“ შემთხვევაში 43-დან 17-ს.

⁶³ „ქართული ოცნების“ ანგარიშის მიხედვით, პარტიის მიერ წინასაარჩევნო კამპანიაზე 10,612,565 ლარი იქნა დახარჯული; „ლელოს“ ანგარიშის მიხედვით წინასაარჩევნო კამპანიაზე 2,824,332 ლარი დაიხარჯა; „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ საარჩევნო კამპანიაზე 2,230,757 ლარი დახარჯა; „სტრატეგია აღმაშენებელმა“ საარჩევნო კამპანიაზე 1,856,468 ლარი, ხოლო „პატრიოტთა ალიანსმა“ 1,242,466 ლარი დახარჯა.

ანაზღაურების გადახდა ასახეს.⁶⁴ ონლაინ სივრცეში რეკლამის განთავსებაზე მნიშვნელოვანი ოდენობის სახსრები დაიხარჯა, თუმცა, როგორც ჩანს, ზოგიერთ შემთხვევაში დეკლარირებული ხარჯები რეალურად დახარჯულ თანხებზე დაბალი იყო.⁶⁵

მედია

მრავალფეროვანი და პლურალისტური მედია გარემო პოლარიზებული იყო პოლიტიკურ მიმართულებებსა და ბიზნეს ინტერესებს შორის. მოსახლეობის დიდი უმრავლესობისთვის ტელევიზია ინფორმაციის ძირითად წყაროს წარმოადგენდა.⁶⁶ ისედაც მცირე სარეკლამო ბაზარი, რომელიც COVID-19-ის პანდემიის გამო კიდევ უფრო შემცირდა, მზარდი რაოდენობის მედია საშუალებების მხარდასაჭერად როგორც ჩანს საკმარისი არ იყო, რადგან ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბრისას კერძო მედია საშუალებების უმრავლესობა აცხადებდა, რომ მათ ფინანსური ზარალის პირობებში უწევდათ მუშაობა.⁶⁷ ეს მედიის მდგრადობას უქმნის პრობლემას და შესაბამისად ზრდის მათ მფლობელებზე დამოკიდებულებას

2019 წელს სამაუწყებლო ბაზარი შეიცვალა მას შემდეგ, რაც ყველაზე ყურებადი ოპოზიციური სატელევიზიო არხის, *რუსთავი 2*-ის, მფლობელების შეცვლა მოხდა. მოგვიანებით ამ ტელევიზიის ყოფილმა მენეჯერებმა ტელეკომპანიები *მთავარი არხი* და

⁶⁴ „ლელო“ ინფორმაციით წინასაარჩევნო კამპანიის განმავლობაში პარტიის მიერ 310 თანამშრომელზე 254,772 ლარის ოდენობის ხელფასი გაიცა; „პატრიოტთა ალიანსის“ მონაცემებით წინასაარჩევნო კამპანიის განმავლობაში 90 თანამშრომელზე 55,146 ლარის ოდენობის ხელფასი გაიცა; „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მონაცემებით 18 თანამშრომელზე - სულ 9,243 ლარი, ხოლო „სტრატეგია აღმაშენებლის“ ინფორმაციით - 6 თანამშრომელზე 3,577 ლარი. „ქართულ ოცნების“ და „ევროპული საქართველოს“ მონაცემებით, 1-დან 21 სექტემბერამდე პერიოდში მათ პერსონალისთვის ხელფასი არ გაუციათ; 22 სექტემბრიდან 12 ოქტომბრამდე პერიოდში „ქართული ოცნების“ მონაცემებით პერსონალზე 39,888 ლარი გაიცა, ხოლო „ევროპული საქართველოს“ ინფორმაციით პარტიამ პერსონალზე 14,694 ლარი გასცა. „გირჩმა“ საჯაროდ განაცხადა, რომ იგი არასანქცირებულ შემოწირულობებს უცხოური წყაროებიდან იღებდა და რომ იგი საკუთარი დაფინანსების წყაროების გამჭვირვებასთან დაკავშირებულ მოთხოვნას პირადი საბანკო ანგარიშებისა და კრიპტოვალუტის გამოყენებით უვლიდა გვერდს. პარტიამ სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს განუცხადა, რომ მისი შემოწირულობები და ხარჯები ნულს უდრიდა

⁶⁵ 6 სექტემბრიდან 19 ოქტომბრამდე პერიოდში, [ფეისბუქის ინფორმაციით](#) „ევროპულმა საქართველომ“ და მისმა წამყვანმა კანდიდატებმა ფეისბუქში რეკლამებზე მთლიანობაში მინიმუმ 100,960 ევრო დახარჯეს; „ლელომ“ ამ მიზნით მინიმუმ 65,412 ევრო დახარჯა; „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ მინიმუმ 54,086 ევრო; „სტრატეგია აღმაშენებელმა“ მინიმუმ 44,869 ევრო, ხოლო „ქართულმა ოცნებამ“ მინიმუმ 39,588 ევრო დახარჯა. 1-დან 15 ოქტომბრამდე პერიოდში „ევროპული საქართველოს“ მონაცემებით პარტიამ ფეისბუქში რეკლამაზე 346,535 ლარი (91,194 ევრო) დახარჯა; „ქართულმა ოცნებამ“ 131,190 ლარი (34,523 ევრო); „სტრატეგია აღმაშენებელმა“ 91,596 ლარი (24,104 ევრო); „ერთიანმა ნაციონალურმა მოძრაობამ“ 69,950 ლარი (18,407.92 ევრო), ხოლო „ლელომ“ 34,639 ლარი (9,116 ევრო) დახარჯა.

⁶⁶ კომუნიკაციების კომისიის [ყოველწლიური ანგარიშის](#) მიხედვით, 2019 წელს საქართველოს მოქალაქეები ტელევიზორთან დღეში საშუალოდ 412 წუთს ატარებდნენ.

⁶⁷ 2019 წელს ფინანსთა სამინისტრომ განაცხადა, რომ 2016 წლის შემდეგ ტელეკომპანიებს „იმედს“ და „რუსთავი 2“-ს შესაბამისად დაახლოებით 19 და 28 მილიონი ლარის საგადასახადო დავალიანება დაუგროვდათ.

ფორმულა დააარსეს, სადაც რუსთავი 2-ის ჟურნალისტების უმრავლესობა დასაქმდა.⁶⁸ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსებული საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის ყოველწლიური ბიუჯეტი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტის მაჩვენებელზეა მიბმული და იგი ყველა სატელევიზიო არხის ერთად აღებულ სარეკლამო შემოსავალს უთანაბრდება. ⁶⁹ ბათუმში არსებული საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზიის დირექტორის დანიშვნამ ამ ტელეარხიდან გარკვეული რაოდენობის მენეჯერებისა და ჟურნალისტების წასვლა გამოიწვია, რომლებმაც ამის მიზეზად ახალი მენეჯმენტისგან ზეწოლა დაასახელეს.⁷⁰

ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის მიერ განხორციელებული მედია მონიტორინგის შედეგები აჩვენებს, რომ მონიტორინგს დაქვემდებარებული ყველა კერძო მაუწყებელი შესამჩნევად მიკერძოებული იყო.⁷¹ გარდა ამისა, ნამდვილი საგამომიებო პროგრამებისა და ანალიტიკური სიუჟეტების არარსებობის ფონზე, წინასაარჩევნო კამპანიის გაშუქება ყოველდღიური საარჩევნო ღონისძიებებისა და ძირითადი პოლიტიკური პარტიების მიერ ურთიერთბრალდებების ზედაპირულ გაშუქებაზე იყო გადასული. მართალია ძირითად პოლიტიკურ პარტიებს შორის მხოლოდ რამდენიმე დებატი გაიმართა, თუმცა მრავალრიცხოვანი თოქ-შოუების მეშვეობით საარჩევნო სუბიექტებს საკუთარი შეხედულებების და მოსაზრებების წარმოდგენისა და ოპონენტების მწვავედ გაკრიტიკების შესაძლებლობა ჰქონდათ.⁷²

საარჩევნო კოდექსის მოთხოვნების შესაბამისად, საზოგადოებრივ და კერძო ეროვნულ ტელეარხებზე 18 პოლიტიკურ პარტიას (რომლებსაც სახელმწიფო დაფინანსების მიღების

⁶⁸ 2019 წლის ივლისში ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ სარჩელი [შპს. სამაუწყებლო კომპანია რუსთავი 2 და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ.](#) წარდგენილი პრო ოპოზიციური ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის მფლობელების მიერ არ დააკმაყოფილა. ამ სარჩელში ისინი საქართველოს უზენაეს სასამართლოს მიკერძოებულობაში ადანაშაულებდნენ.

⁶⁹ კომუნიკაციების კომისიის მონაცემებით, 2019 წელს ყველა ტელეკომპანიის სარეკლამო შემოსავლები დაახლოებით 68 მილიონ ლარს შეადგენდა. პარლამენტის მიერ დამტკიცებული საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებლის 2020 წლის ბიუჯეტი 68,7 მილიონ ლარს შეადგენდა.

⁷⁰ 2020 წლის 10 მარტს ეუთოს სპეციალურმა წარმომადგენელმა მედიის თავისუფლების საკითხებში [გამოთქვა](#) შეშფოთება აჭარის ტელევიზიისა და რადიოს ზოგიერთი წამყვანი თანამშრომლის სამსახურიდან გათავისუფლების და გადადგომის გამო და ასევე მენეჯმენტის მიერ ამ მედია საშუალების სარედაქციო პოლიტიკაში სავარაუდო ჩარევის გამო. 2020 წლის 21 ოქტომბერს სახალხო დამცველმა [მოუწოდა](#) გენერალურ პროკურატურას დაეწყო გამოძიება აჭარის ტელევიზიის თანამშრომლების სავარაუდო შევიწროებასთან დაკავშირებით.

⁷¹ 28 სექტემბრიდან წინასაარჩევნო კამპანიის დასრულებამდე (30 ოქტომბრამდე) ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულმა საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიამ ორი საზოგადოებრივი მაუწყებლის (საქართველოს საზოგადოებრივი მაუწყებელი და აჭარის ტელევიზია) და ხუთი ნაციონალური კერძო ტელეარხის (*ფორმულა*, *იმედი*, *მთავარი*, *პირველი* და *რუსთავი 2*) პრაიმტაიმის (18:00-დან 00:00 საათამდე პერიოდი) მონიტორინგი განახორციელა.

⁷² ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის [რეკომენდაციის](#) CM/Rec(2007)15 მეორე პარაგრაფის მეორე ნაწილი წევრს სახელმწიფოებს მოუწოდებს „მიიღონ ისეთი ზომები, რომელთა შედეგად საარჩევნო პერიოდში საზოგადოებრივი მედია საშუალებების და კერძო მაუწყებლების ახალი ამბების და მიმდინარე მნიშვნელოვანი მოვლენების შესახებ პროგრამები (მათ შორის ისეთი პროგრამები როგორებიცაა ინტერვიუები ან დებატები) იყოს სამართლიანი, დაბალანსებული და მიუკერძოებელი.“

უფლება გააჩნდათ) დიდი მოცულობით უფასო საეთერო დრო გამოეყოთ.⁷³ მათ მიერ წინა ადგილობრივ არჩევნებზე ნაჩვენები შედეგების საფუძველზე, რვა პოლიტიკურმა პარტიამ ასევე მიიღო სახელმწიფო დაფინანსება კონკრეტულად ფასიანი პოლიტიკური რეკლამების განსათავსებლად.⁷⁴ იმ პოლიტიკურ პარტიებს, რომლებსაც სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლება არ ჰქონდათ, გაცილებით ნაკლები უფასო საეთერო დრო დაეთმოთ და ისიც მხოლოდ საზოგადოებრივ მედია საშუალებებში, რამაც უთანასწორო პირობები შექმნა. საკუთარი ინიციატივით საქართველოს საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა და საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზიამ არჩევნებში მონაწილე ყველა პარტიისთვის თუ ბლოკისთვის შესაბამისად ხუთი და ექვსი წუთის ოდენობის უფასო საეთერო დროის გამოყოფა გადაწყვიტეს, ამისთვის აღნიშნულმა არხებმა პარტიებთან და ბლოკებთან ინტერვიუები მოამზადეს და თავიანთ მთავარ საინფორმაციო პროგრამებში გაუშვეს.

მაუწყებლები პასუხს არ აგებდნენ პოლიტიკური რეკლამების შინაარსზე, მათ მხოლოდ ტექნიკური მოთხოვნების კანონთან შესაბამისობის თანხვედრა ევალუბოდათ.⁷⁵ მართალია კანონით მედია საშუალებებს პოლიტიკური რეკლამების შინაარსის გადამოწმება არ ევალებათ, მაგრამ ზოგიერთმა მაუწყებელმა სცადა ამის გაკეთება, თუმცა ამ პროცესს ერთგვაროვნობა აკლდა. ზოგიერთმა მაუწყებელმა მხოლოდ ტექნიკური მოთხოვნების თანხვედრა შეამოწმა, სხვებმა კი რეკლამების ეთერში გაშვებაზე უარი თქვეს, ან მათი შინაარსის ცვლილება მოითხოვეს.⁷⁶ 1-ელ ოქტომბერს სამაუწყებლო მედიის მარეგულირებელმა ორგანომ, კომუნიკაციების კომისიამ, სასამართლოს მიმართა და პოლიტიკური რეკლამების ეთერში გაშვებასთან დაკავშირებული მოთხოვნების

⁷³ რეგიონულ მაუწყებლებს უფასო სარეკლამო დროის გამოყოფა მხოლოდ იმ შემთხვევაში ევალებოდათ თუ ისინი ფასიან პოლიტიკურ რეკლამებს გაყიდვდნენ და მხოლოდ იმ კვალიფიციური სუბიექტებისთვის უნდა გამოეყოთ უფასო დრო, რომლებსაც შესაბამის მაუწყებელში ფასიანი პოლიტიკური რეკლამისთვის საეთერო დრო ექნებოდათ შესყიდული. სულ კომუნიკაციების კომისიაში უფასო პოლიტიკური რეკლამის განთავსების შესახებ 26-მა რეგიონულმა მაუწყებელმა განაცხადა ნებელობის შესახებ.

⁷⁴ საარჩევნო კოდექსი, წინა საყოველთაო არჩევნების შედეგების საფუძველზე, ფასიანი პოლიტიკური რეკლამის სახელმწიფო ბიუჯეტიდან დაფინანსების შესაძლებლობას ითვალისწინებს. ცესკომ 2017 წლის ადგილობრივი არჩევნების შედეგები 8 პარტიასთვის დაახლოებით 600,000 ლარის გამოყოფის საფუძველად გამოიყენა. ერთ-ერთმა პარტიამ, რომელსაც 2017 წლის ადგილობრივ არჩევნებში არ მიუღია მონაწილეობა (თუმცა იგი მონაწილეობდა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნებში), ცესკოს მიერ კანონის ინტერპრეტირება გააპროტესტა, რადგან მისი აზრით ამის შედეგად მან სახელმწიფო დაფინანსება დაკარგა. 15 ოქტომბერს თბილისის საქალაქო სასამართლომ ძალაში დატოვა ცესკოს ეს გადაწყვეტილება.

⁷⁵ ამ ტექნიკური მოთხოვნების მიხედვით საარჩევნო სუბიექტების მიერ წარმოდგენილი თითოეული რეკლამა სურდო-თარგმანით უნდა გასულიყო, გარდა ამისა რეკლამაზე პარტიის დასახელება და საარჩევნო ნომერი საკმარისად დიდი ზომით უნდა ყოფილიყო დატანებული.

⁷⁶ ტელეკომპანია იმედმა პარტია „თავისუფალ საქართველოს“ სთხოვა შეეცვალა მათ რეკლამაში „ლელოს“ წინააღმდეგ გამოყენებული უარყოფითი ენა, ხოლო რამდენიმე სხვა მაუწყებელმა აღნიშნული რეკლამა ცვლილებების გარეშე გაუშვა ეთერში. „ლელოს“ მიერ კომუნიკაციების კომისიაში შეტანილი საჩივარი არ დაკმაყოფილდა. კიდევ ერთ შემთხვევაში, მთავარმა არხმა და იმედმა დროებით უარი განაცხადა იმ ფასიანი პოლიტიკური რეკლამების ეთერში გაშვებაზე, რომლებშიც „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ ლიდერი მიხეილ სააკაშვილი ფიგურირებდა, რადგან იგი არ არის საქართველოს მოქალაქე. მაშინ როცა მთავარმა არხმა მოგვიანებით მაინც გაუშვა აღნიშნული რეკლამა, იმედმა არ განათავსა, ადმინისტრაციული პროცედურები მარეგულირებელმა კომისიამ დაიწყო იმედის მიმართ.

დარღვევისთვის, ტელეკომპანიების, *პირველის* და *ფორმულას* დაჯარიმება მოითხოვა, თბილისის საქალაქო სასამართლომ ეს მოთხოვნა დააკმაყოფილა.⁷⁷

იმ მაუწყებლებს, რომლებიც არჩევნებს აშუქებდნენ, დებატების ორგანიზება კანონით ევალებოდათ, სადაც სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლების მქონე ყველა პოლიტიკური პარტია უნდა ყოფილიყო მოწვეული. საქართველოს საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა ამ პარტიების მონაწილეობით ჩატარებულ ოთხ დებატთან ერთად, დამატებით კიდევ ოთხი დებატის ორგანიზება მოახდინა სხვა საარჩევნო სუბიექტებისთვის. „ქართული ოცნების“ მიერ დებატებში მონაწილეობა მხოლოდ რამდენიმე პროგრამით შემოიფარგლა, რამაც ამომრჩევლებს ძირითად საარჩევნო სუბიექტებს შორის დებატების ხილვის შესაძლებლობა სავარაუდოდ შეუზღუდა.

სამმა კერძო მაუწყებელმა: *მთავარმა არხმა*, *პირველმა* და *ფორმულამ* მმართველი პარტიისა და მთავრობის მიმართ მკვეთრი მიკერძოებულობა გამოხატა, მათ პრაიმტიმის საინფორმაციო გამოშვებებში „ქართული ოცნების“ საქმიანობის გაშუქებას 29-დან 35 პროცენტამდე და 11-დან 16 პროცენტამდე დაეთმო, გაშუქების ტონი ძირითადად უარყოფითი იყო.⁷⁸ ამის საპირისპიროდ, ტელეკომპანია *იმედმა* მმართველი პარტიისა და მთავრობის საქმიანობის გაშუქებას შესაბამისად 45 და 24 პროცენტი დაუთმო, გაშუქების ტონი ძირითადად დადებითი და ნეიტრალური იყო; მაშინ როცა „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ ხელმძღვანელობით არსებული კოალიციისა და ევროპული საქართველოს საქმიანობის გაშუქებას, დაახლოებით 14 და 2 პროცენტი დაეთმო, გაშუქების ტონი ძირითადად უარყოფითი იყო. სხვა სუბიექტებმა მიიღეს მთლიანობაში სამი პროცენტი. *რუსთავი 2-ის* მიერ ყველა ძირითადი საარჩევნო სუბიექტის საქმიანობის გაშუქების ტონი ძირითადად ნეიტრალური იყო; ამ ტელეკომპანიამ „ქართული ოცნების“ და მთავრობის საქმიანობის გაშუქებას დიდი ყურადღება დაუთმო, 27 და 15 პროცენტი შესაბამისად; ხოლო „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ კოალიციას, „ევროპულ საქართველოს“ და „ლელოს“ შესაბამისად დაახლოებით 14, 9 და 6 პროცენტი დაეთმო. *აჭარის ტელევიზია* ძირითადად ადგილობრივ ახალ ამბებზე იყო კონცენტრირებული და წინასაარჩევნო კამპანიას ნაკლებად აშუქებდა; საზოგადოებრივი მაუწყებლის *აჭარის ტელევიზიით* ადგილობრივი მთავრობის გაშუქებას 18 პროცენტი დაეთმო. მაშინ როცა ორივე საზოგადოებრივმა ტელევიზიამ *საქართველოს საზოგადოებრივმა მაუწყებელმა* და საზოგადოებრივი მაუწყებლის *აჭარის*

⁷⁷ წინასაარჩევნო კამპანიის დროს კომუნიკაციის კომისიამ დაახლოებით 49 მაუწყებლის მონიტორინგი განახორციელა, რომლის მიზანს მაუწყებლების მიერ კანონმდებლობის მოთხოვნების შესრულების შემოწმება წარმოადგენდა.

⁷⁸ *მთავარი არხის* პოპულარული სოციალური თოქ-შოუს წამყვანი ამავე დროს მაჟორიტარობის კანდიდატიც იყო. წინასაარჩევნო კამპანიაში ჩართვის მიუხედავად, იგი აგრძელებდა ყოველკვირეული გადაცემის წყევანას.

ტელევიზიამ მთავარ საარჩევნო სუბიექტებს დაახლოებით თანაბარი დრო დაუთმეს, გაშუქების ტონი ძირითადად ნეიტრალური იყო, მთავრობის საქმიანობა ფართოდ გაშუქდა.

79

საჩივრები და სარჩევლები

ბოლო დროს განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებებით არ მოხდა ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ვენეციის კომისიის მიერ დიდი ხნის წინ გაცემული რეკომენდაციების გათვალისწინება; აღნიშნული რეკომენდაციები საარჩევნო დავების გადაწყვეტის სისტემის გამარტივებას და გასაჩივრების უფლებასთან დაკავშირებული წესების გაფართოებას ეხება.⁸⁰ მაშინ როცა რეგისტრირებულ საარჩევნო სუბიექტებს და აკრედიტირებულ სადამკვირვებლო ჯგუფებს საარჩევნო კომისიების გადაწყვეტილებების და საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევების გასაჩივრების უფლება აქვთ, ამომრჩევლებს საარჩევნო პროცესში საკუთარი უფლებების დაცვის ფართო საშუალებები არ გააჩნიათ, რაც ეუთოს წინაშე აღებულ ვალდებულებებსა და საერთაშორისო სტანდარტებს და ვალდებულებებს ეწინააღმდეგება.⁸¹ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიასთან საუბარში ბევრი დაინტერესებული მხარე გამოხატავდა ეჭვს, რომ საარჩევნო კომისიები, სასამართლოები და სამართალდამცავი ორგანოები არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრების მიუკერძოებლად და ეფექტურად განხილვას არ მოახდენდნენ.⁸²

საერთაშორისო არენაზე აპრობირებული კარგი პრაქტიკის მიხედვით, საარჩევნო კომისიების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების გასაჩივრებისთვის და განხილვისთვის

⁷⁹ კონკრეტულად, ქართულმა ოცნებამ მიიღო 18 და 17 პროცენტი, ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის კოალიციამ 13 და 13 პროცენტი, ევროპულმა საქართველომ 8 და 6 პროცენტი და ლელომ შესაბამისად 4 და 4 პროცენტი. მთავრობის საქმიანობამ შესაბამისად დაიკავა გაშუქების 22 და 18 პროცენტი საზოგადოებრივ მაუწყებელზე და საზოგადოებრივი მაუწყებლის აჭარის ტელევიზიაზე. საზოგადოებრივი მაუწყებლის საინფორმაციო გამშვებამ მნიშვნელოვანწილად გააშუქა, მთლიანობაში 24 პროცენტი, სხვა სუბიექტები.

⁸⁰ 2011 წლის ევროპის დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის და ვენეციის კომისიის [ერთობლივი მოსაზრება](#) საქართველოს საარჩევნო კოდექსის პროექტის შესახებ.

⁸¹ ამომრჩევლებს უფლება აქვთ შეიტანონ საჩივრები ამომრჩეველთა მხოლოდ სიაში არყოფნის საფუძველზე. [1990 წლის ეუთოს კოპენჰაგენის დოკუმენტის](#) 5.10 პუნქტის თანახმად ყველას აქვს ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების გასაჩივრების ეფექტური საშუალებები, რაც ფუნდამენტური უფლებების პატივისცემასა და იურიდიულ მთლიანობას უზრუნველყოფს. [სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ საერთაშორისო პაქტის](#) 2.3(ა) მუხლის მიხედვით “პირს, რომლის აღიარებული უფლებები და თავისუფლებები ირღვევა, სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება უნდა გააჩნდეს.....”. [კარგი პრაქტიკის კოდექსის](#) სახელმძღვანელო პრინციპი II.3.3.3.f უზრუნველყოფს “საარჩევნო ოლქში რეგისტრირებული ყველა ამომრჩევლისა და კანდიდატისთვის გასაჩივრების უფლებას”.

⁸² საარჩევნო კომისიებსა და სასამართლოებს არჩევნებთან დაკავშირებული სხვადასხვა საჩივრების და დარღვევების განხილვის უფლებამოსილება გააჩნიათ. კომუნიკაციების კომისიას, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურს და მუნიპალიტეტებს შესაბამისად მედია ორგანიზაციების მიერ ჩადენილი დარღვევების, წინასაარჩევნო დაფინანსების წესების დარღვევების და საარჩევნო მასალების განთავსებასთან დაკავშირებული დარღვევების განხილვის უფლება აქვთ. პოლიცია და პროკურატურა არჩევნებთან დაკავშირებულ სისხლის სამართლის საქმეებს იხილავს.

გამოყოფილი ერთდღიანი და ორდღიანი ვადები არასათანადოდ მოკლეა, რაც ხელს უშლის საჩივრების მომზადებას, გამოძიებას და განხილვას.⁸³ ბოლოდროინდელი ცვლილებებით საარჩევნო კომისიების მიერ სასამართლოებში ადმინისტრაციული დარღვევების ოქმების შეტანისთვის, მათი განხილვისთვის და გადაწყვეტილების გამოტანისთვის დაწესებული ხანგრძლივი ვადები შემცირდა, რაც დადებითად უნდა შეფასდეს. მართალია ამ ცვლილებით ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის მიერ მანამდე გაცემული რეკომენდაცია შესრულდა (რომლის მიხედვით საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევებისთვის უფრო სწრაფი პროცესი უნდა ყოფილიყო უზრუნველყოფილი), განახლებული წესების მიხედვით ამ პროცესისთვის ათ დღემდე ვადაა განსაზღვრული, რაც მაინც ზედმეტად ხანგრძლივ პერიოდს წარმოადგენს.⁸⁴

საჩივრების დიდ ნაწილთან დაკავშირებით გადაწყვეტილებების მიღების უფლება ცესკოს/საოლქო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეებს და მათ მოადგილეებს გააჩნიათ, რაც ამ კომისიების კოლეგიალურობის ხარისხს ამცირებს და საჩივრების განხილვის პროცესის გამჭვირვალობას ზღუდავს.⁸⁵ პრაქტიკულად ყველა ის საჩივარი, რომლებიც კომისიებში იქნა შეტანილი, ცესკოს/საოლქო საარჩევნო კომისიების თავმჯდომარეების მიერ იქნა განხილული ისე, რომ მათი ღია სხდომებზე განხილვა არ მომხდარა. გარდა ამისა, ცესკოს თავმჯდომარის ის გადაწყვეტილებები რომელთა მიხედვით სავარაუდო საარჩევნო დარღვევებისთვის სანქციების დაწესება არ მოხდა, არაა გასაჩივრებადი, რაც კანონიერი უფლებების ეფექტურად დაცვის შესაძლებლობას ზღუდავს, ეს კი ეუთოს წინაშე აღებულ ვალდებულებებს და საერთაშორისო სტანდარტებს ეწინააღმდეგება.⁸⁶

⁸³ ცესკომ და საოლქო საარჩევნო კომისიებმა სხვადასხვა საჩივრების განხილვაზე უარი მათი დაგვიანებით შემოტანის მიზეზით განაცხადეს. [კარგი პრაქტიკის კოდექსის II.3.3.გ-ე თავის მიხედვით](#): „საჩივრების შეტანისა და მათთან დაკავშირებით გადაწყვეტილებების მიღებისთვის გამოყოფილი დრო უნდა იყოს მოკლე (სამიდან ხუთ დღემდე, - პირველ შემთხვევაში)“.

⁸⁴ რეალურად, ის საჩივრები, რომელთა ავტორები დარღვევების გამო გარკვეული სანქციების გატარებას ითხოვდნენ, ზოგადად დროულად არ იხილებოდა, გადაწყვეტილებების უმრავლესობა ამ პროცესისთვის გამოყოფილი პერიოდის ბოლო დღეს იქნა მიღებული იმის მიუხედავად, რომ ამ სარჩელებთან დაკავშირებით ეფექტური გამოძიება არ ჩატარებულა.

⁸⁵ ცესკოს თავმჯდომარეს ნებისმიერი სარჩელის განხილვაზე უარის თქმის უფლება აქვს (ცესკოს მიერ ამ საჩივრების განხილვის გარეშე); ყველა საჩივარი, რომელიც საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევას ეხება (მათ შორის წინასაარჩევნო კამპანიის წარმართვასთან დაკავშირებული რეგულაციების დარღვევები), ცესკოს/საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეების ან მათი მოადგილეების მიერ იხილება.

⁸⁶ ვენეციის კომისიის კარგი პრაქტიკის კოდექსის მიხედვით: „საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებული აპელაცია საარჩევნო კომისიაში ან სასამართლოში უნდა იქნას შეტანილი... ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლოში საბოლოო აპელაციის შეტანის საშუალება უნდა არსებობდეს.“ კანონში კონკრეტულად არ არის მითითებული ის, რომ ცესკოს თავმჯდომარის უარი ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმის შედგენაზე, არ შეიძლება გასაჩივრდეს; თუმცა, სასამართლოს მიერ მანამდე მიღებული გადაწყვეტილებების მიხედვით ცესკოს თავმჯდომარის ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლება არ არსებობს. 2020 წლის აპრილში სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფმა საკონსტიტუციო სასამართლოში გადაწყვეტილებების გასაჩივრების უფლების არ არსებობა გაასაჩივრა; ეს საქმე ჯერ კიდევ იხილება. ერთ შემთხვევაში, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ცესკოს თავმჯდომარის მიერ იმ საჩივრის უარყოფა, რომლითაც საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრის მიერ ჩადენილი სავარაუდო დარღვევისთვის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმის შედგენა იყო მოთხოვნილი, სასამართლო განხილვას არ ექვემდებარებოდა.

ცესკოს ონლაინ მონაცემთა ბაზამ სარჩელების გადაწყვეტის პროცესის გამჭვირვალობა გაზარდა.⁸⁷ ცესკოში/საოლქო საარჩევნო კომისიებში დაახლოებით 300 საჩივარი, ხოლო სასამართლოებში 13 საჩივარი შევიდა, პრაქტიკულად ყველა ეს საჩივარი ოპოზიციური პარტიების ან სადამკვირვებლო ჯგუფების მიერ იქნა შეტანილი.⁸⁸ საჩივრების უმრავლესობა საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების წევრების დანიშვნას, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების სხდომების დროს დაინტერესებული მხარეების უფლებების შეზღუდვას და საუბნო საარჩევნო კომისიებში არსებულ პროცედურულ დარღვევებს ეხებოდა; გარდა ამისა, საჩივრები ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენებას, საჯარო მოხელეების მიერ წინასაარჩევნო კამპანიის სამუშაო საათებში წარმოებას და არაუფლებამოსილი პირების მიერ მმართველი პარტიის სასარგებლოდ წინასაარჩევნო კამპანიაში მონაწილეობას ეხებოდა. ცესკოში/საოლქო საარჩევნო კომისიებში შეტანილი საჩივრების დიდი უმრავლესობა ტექნიკური მიზეზებით განუხილველად იყო დატოვებული ან (განხილვის შედეგად/შემდგომ) არ იქნა დაკმაყოფილებული, ბევრი მათგანის უარყოფა ადეკვატური გამოძიების გარეშე ან კანონის საექვო ინტერპრეტაციის საფუძველზე მოხდა, რაც ეფექტური იურიდიული დაცვის შესაძლებლობას ძირს უთხრიდა.⁸⁹ სასამართლოების მიერ მიღებულმა ზოგიერთმა გადაწყვეტილებამ კანონმდებლობაში არსებული ბუნდოვანება გამოააშკარავა, რამაც კანონის არათანმიმდევრული ინტერპრეტაციები გამოიწვია.⁹⁰

ძირითადად ოპოზიციურმა პარტიებმა და სამოქალაქო საზოგადოების ზოგიერთმა ჯგუფმა სამართლიანი და თავისუფალი არჩევნებისათვის უწყებათაშორისი კომისიის სხდომებს

⁸⁷ ცესკო ვალდებულია ცესკოში/საოლქო საარჩევნო კომისიებში შეტანილი საჩივრები და მათთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები ატვირთოს საკუთარ ვებგვერდზე (მათი მიღებიდან ერთი დღის ვადაში). იმ სასამართლო გადაწყვეტილებების ატვირთვა, რომლებშიც კომისიები დავის მხარეებს წარმოადგენენ, არ არის სავალდებულო, თუმცა პრაქტიკაში ამ გადაწყვეტილებების მონაცემთა ბაზებში შეყვანა ხდება ხოლმე.

⁸⁸ ცესკოში/საოლქო საარჩევნო კომისიებში შეტანილი დაახლოებით 225 საჩივრით საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები იქნა გასაჩივრებული; დანარჩენი საჩივრები საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ ჩადენილ დარღვევებს და/ან წინასაარჩევნო პერიოდში დაფიქსირებულ დარღვევებს ეხებოდა. სასამართლოში შეტანილი რამდენიმე საჩივარი ცესკოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს ეხებოდა, მათი უმრავლესობა ცესკოს მიერ პარტიების არჩევნებზე რეგისტრაციასთან დაკავშირებით მიღებულ გადაწყვეტილებებს შეეხებოდა.

⁸⁹ ცესკომ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმის შედგენაზე უარი 26-დან 23 შემთხვევაში, ხოლო საოლქო საარჩევნო კომისიებმა აღნიშნული ოქმების შედგენაზე უარი 44-დან 42 შემთხვევაში განაცხადეს. ბევრი საჩივარი მხოლოდ სავარაუდო დამრღვევის მიერ ფაქტის უარყოფის ან მიერ მიერ გაცემული პასუხის საფუძველზე იქნა უარყოფილი, ზოგჯერ სარჩელების უარყოფა საექვო მტკიცებულებების საფუძველზე ხდებოდა (მაგალითად საჯარო მოხელის მიერ საკუთარი ოფიციალური მანქანით წინასაარჩევნო მიტინგზე ყოფნის იმით გამართლება, რომ აღნიშნული მანქანა ღონისძიების ჩატარების ადგილთან ახლოს გაფუჭდა); სხვა საჩივრები მკაფიო მიზეზის გარეშე იქნა უარყოფილი. საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების წევრების წინასაარჩევნო აქტივობებში მონაწილეობის შესახებ შეტანილი საჩივრები (აღნიშნულ პირებს წინასაარჩევნო აქტივობებში მონაწილეობა ეკრძალებათ) ცესკოს/საოლქო საარჩევნო კომისიების მიერ იმის საფუძველზე იქნა უარყოფილი, რომ კომისიის პირველი სხდომა ჯერ არ ყოფილა ჩატარებული და/ან იმის საფუძველზე, რომ კანდიდატი ჯერ ფორმალურად რეგისტრირებული არ იყო.

⁹⁰ ერთ-ერთი სასამართლო საქმე პარტიების სარეგისტრაციო დოკუმენტების წარდგენასთან დაკავშირებით უფრო ხანგრძლივი ვადის გამოყენებას, ხოლო მეორე საქმე კი ფასიანი პოლიტიკური რეკლამებისთვის სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლებას ეხებოდა.

ბოიკოტი გამოუცხადეს, მათი თქმით ეს კომისიის პოლიტიკური მიკერძოებულობითა და არაეფექტურობით იყო გამოწვეული.⁹¹ მკაფიო მანდატის არ არსებობამ და გარე აქტორების შემცირებულმა ჩართულობამ კითხვები წარმოშვა იმის შესახებ თუ რამდენად ეფექტური იყო უწყებათაშორისი კომისია საარჩევნო პროცესის პატიოსნების უზრუნველყოფისა და დაინტერესებულ მხარეებში ნდობის გაზრდის მიმართულებით.⁹² პროკურატურაში ამომრჩეველთა მოსყიდვის შესახებ 35 შეტყობინება შევიდა, ამ მიმართულებით სამი სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა, ხოლო 16 ადამიანს არჩევნებთან დაკავშირებულ ძალადობაში მონაწილეობისთვის წაუყენეს ბრალდება. შინაგან საქმეთა სამინისტრომ 12-თან დაკავშირებით 85 სისხლის სამართლის საქმე აღძრა.

ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებლები

საარჩევნო კანონმდებლობა ითვალისწინებს როგორც ადგილობრივი და საერთაშორისო დამკვირვებლების, ასევე არჩევნებში მონაწილე სუბიექტების წარმომადგენლების მიერ არჩევნებზე დაკვირვების პროცესს.⁹³ საარჩევნო კოდექსის დებულებებში დეტალურადაა გაწერილი დამკვირვებელთა უფლებები და მოვალეობები და დამკვირვებლებს საარჩევნო პროცესის ყველა ეტაპზე შეუფერხებელი მუშაობის შესაძლებლობას აძლევს. ცესკომ 132 ადგილობრივი სადამკვირვებლო ორგანიზაცია დაარეგისტრირა, რომლებშიც 47,000-ზე მეტი დამკვირვებელი შედიოდა; გარდა ამისა, ცესკომ 48 საერთაშორისო ორგანიზაცია და 118 ადგილობრივი მედის წარმომადგენელი 6000-ზე მეტი ჟურნალისტი დაარეგისტრირა; ეს პროცესი ინკლუზიურობით გამოირჩეოდა. რამდენიმე ადგილობრივი სადამკვირვებლო ორგანიზაცია არჩევნებს ხანგრძლივად დააკვირდა, არჩევნების დღეს უზნებზე მოკლევადიანი დამკვირვებლები გააგზავნა, რამაც პროცესის ზოგად გამჭვირვალობას ხელი შეუწყო.⁹⁴

⁹¹ სამართლიანი და თავისუფალი არჩევნებისათვის უწყებათაშორისი კომისია სხვადასხვა სამინისტროს და უწყების წარმომადგენელი მაღალი თანამდებობის პირებისგან შედგება, კომისიას იუსტიციის მინისტრი ხელმძღვანელობს; ყველა პოლიტიკურ პარტიას და აკრედიტირებულ სადამკვირვებლო ჯგუფს აქვს უფლება დაესწრონ და მონაწილეობა მიიღონ უწყების სხდომებში. არჩევნების დღემდე ამ კომისიის 10 სხდომა ჩატარდა.

⁹² საარჩევნო კოდექსის მიხედვით, უწყებათაშორისი კომისიის მანდატი მედიის ან სხვა წყაროების მიერ იდენტიფიცირებული ისეთი საარჩევნო დარღვევების განხილვას ითვალისწინებს, რომლებშიც საჯარო მოხელეები არიან გარეული. თუმცა რეალურად უფრო ფართო სპექტრის საკითხების ინიცირება და განხილვა მოხდა, ამავე დროს დაინტერესებულმა მხარეებმა კონკრეტული საკითხები დააყენეს, თუმცა კომისიამ მათ განხილვაზე უარი შესაბამისი უფლებამოსილების არ არსებობის გამო თქვა. უწყებათაშორისმა კომისიამ ორი არასავალდებულო ხასიათის რეკომენდაცია გამოსცა, რომლითაც მან საჯარო მოხელეებსა და პოლიტიკურ აქტორებს საარჩევნო დარღვევებისგან თავის შეკავებისკენ მოუწოდა.

⁹³ კვალიფიციურ საარჩევნო სუბიექტებს თითოეულ საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიაში მათი წარმომადგენლების დასაფინანსებლად სახელმწიფო დაფინანსების მიღების უფლება ჰქონდათ.

⁹⁴ ყველაზე მასშტაბური ადგილობრივი სადამკვირვებლო საქმიანობა „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოებამ“ (ISFED), „ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ“ (GYLA) და „საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველომ“ განახორციელეს. ადგილობრივი სადამკვირვებლო ორგანიზაციების უმრავლესობამ არჩევნებზე დაკვირვებასთან დაკავშირებული საკუთარი გეგმები გაუარესებული ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის გამო შეცვალეს.

ეთნიკური უმცირესობების მონაწილეობა

ბოლო საყოველთაო აღწერის მონაცემებით, მოსახლეობის 13,2 პროცენტი ეთნიკურ უმცირესობებს მიეკუთვნება; ყველაზე დიდ ეთნიკურ უმცირესობას აზერბაიჯანელები (6,3 პროცენტი) და სომხები (4,5 პროცენტი) წარმოადგენენ.⁹⁵ კონსტიტუციით ეთნიკურ უმცირესობებს სრული პოლიტიკური უფლებები გააჩნიათ.⁹⁶ საარჩევნო კოდექსის მიხედვით საარჩევნო პროგრამები ეთნიკურ დაპირისპირებას არ უნდა აღვივებდეს.

რამდენიმე საარჩევნო სუბიექტმა თავიანთ პარტიულ სიებში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი კანდიდატები შეიყვანეს, თუმცა გამსვლელ პოზიციებზე სულ რამდენიმე მათგანი მოხვდა.⁹⁷ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები მაჟორიტარულ არჩევნებში ძირითადად იმ ორ საარჩევნო ოლქში იყრიდნენ კენჭს, რომლებიც ეთნიკური უმცირესობებით არის დასახლებული.⁹⁸ კანდიდატებს წინასაარჩევნო კამპანიის უმცირესობების ენებზე წარმოების საშუალება ჰქონდათ. სომხებით დასახლებულ რეგიონებში საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებში ეთნიკური სომხები კარგად იყვნენ წარმოდგენილი, თუმცა აზერბაიჯანელებით დასახლებულ რაიონებში ეთნიკური აზერბაიჯანელები სულ რამდენიმე საოლქო საარჩევნო კომისიაში იყვნენ წარმოდგენილი; ამავდროულად გენდერული ბალანსის დარღვევა დაფიქსირდა, რადგან თითქმის ყველა მათგანი მამაკაცი იყო.⁹⁹

საარჩევნო კოდექსი ამომრჩევლების სიების და ბიულეტენების ეთნიკური უმცირესობების ენებზე თარგმნას ითვალისწინებს, ცესკომ ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რაიონებში 348 საარჩევნო უბანი განათავსა.¹⁰⁰ ცესკომ ამომრჩეველთა ინფორმირების კამპანია აწარმოა და საუბნო საარჩევნო კომისიებს სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე

⁹⁵ დანარჩენი ეთნიკური ჯგუფებია: რუსები (0,7 პროცენტი), ოსები (0,4 პროცენტი), იეზიდები (0,3 პროცენტი), უკრაინელები (0,2 პროცენტი), ქისტები (0,2 პროცენტი), ბერძნები (0,1 პროცენტი) ასირიელები (0,1 პროცენტი) და სხვა ჯგუფები (0,4 პროცენტი).

⁹⁶ ამაში შედის კერძო და საჯარო სივრცეებში საკუთარი მშობლიური ენის გამოყენების უფლება. კონსტიტუცია კრძალავს ნაციონალურ, ეთნიკურ, რელიგიურ ან ენობრივ საფუძველზე დისკრიმინაციას ისევე, როგორც ეთნიკური შუღლის გამაღვივებელი პოლიტიკური პარტიების ფორმირებას. გარდა ამისა, კონსტიტუციით პოლიტიკური პარტიების ტერიტორიული პრინციპით ფორმირებაც აკრძალულია.

⁹⁷ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის მიერ განხორციელებული ანალიზის მიხედვით „ქართული ოცნების“ საარჩევნო სიაში სულ 5 კანდიდატი წარმოადგენდა ეთნიკურ უმცირესობებს 150-დან; „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ შემთხვევაში ეს მაჩვენებელი 177-დან 5 იყო; „ევროპული საქართველოს“ შემთხვევაში 150-დან 6; „ლელოს“ შემთხვევაში 139-დან 6; „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსის“ შემთხვევაში 132-დან 8; „სტრატეგია აღმაშენებლის“ შემთხვევაში 151-დან 12; „ლეიბორისტული პარტიის“ შემთხვევაში 169-დან 8; „ტრადიციონალისტების“ შემთხვევაში 128-დან 45; „ტრიბუნას“ შემთხვევაში 167-დან 15, ხოლო პარტია „სამართლიანობისთვის“ შემთხვევაში 125-დან 26.

⁹⁸ #13 მაჟორიტარულ საარჩევნო ოლქში – ათი ეთნიკურად აზერბაიჯანელი კანდიდატი, ხოლო #18 მაჟორიტარულ ოლქში შვიდი ეთნიკურად სომეხი კანდიდატი იყრიდა კენჭს.

⁹⁹ ცესკოს ინფორმაციით, საოლქო საარჩევნო კომისიების 22 წევრი სომხურენოვანი იყო. 12 საარჩევნო ოლქში, სადაც ეთნიკური უმცირესობები კომპაქტურად არიან დასახლებული, საუბნო საარჩევნო კომისიების 710 წევრი აზერბაიჯანულენოვანი, ხოლო 840 სომხურენოვანი იყო.

¹⁰⁰ 211 ქართულ-აზერბაიჯანული, 133 ქართულ-სომხური და 4 ქართულ-აზერბაიჯანულ-სომხური საუბნო საარჩევნო კომისია.

მომზადებული საარჩევნო მასალები დაურთია. გარდა ამისა, უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში მოქმედი ადგილობრივი მედია საშუალებები ამომრჩევლებთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიწოდებას დამატებით უზრუნველყოფდნენ.

არჩევნების დღე

საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას არჩევნების დღეზე სისტემატური ან ყოვლისმომცველი დაკვირვება არ განუხორციელებია, მისიის წევრებმა 64 მუნიციპალიტეტიდან მხოლოდ 28 მუნიციპალიტეტში არსებული საარჩევნო უბნები მოინახულეს. მონიტორინგს დაქვემდებარებულ საარჩევნო უბნებზე ხმის მიცემის პროცესი გამჭვირვალე იყო და პროცედურები ძირითადად დაცული იყო; თუმცა, დრო და დრო ამომრჩეველთა იდენტობის გადამოწმება პირბადეების მოხსნის გარეშე ხდებოდა. COVID-19-ის საწინააღმდეგო პრევენციული ზომები მიღებული იყო, თუმცა მონიტორინგს დაქვემდებარებული საარჩევნო უბნების უმრავლესობაში მათი თანმიმდევრულად გატარება არ ხდებოდა; საარჩევნო უბნების გარეთ და შიგნით სოციალური დისტანცირების წესებს იშვიათად იცავდნენ და ხშირად ეს შეუძლებელიც იყო. მონიტორინგს დაქვემდებარებულ საარჩევნო უბნებზე ქალები საარჩევნო კომისიების წევრთა უდიდეს უმრავლესობას შეადგენდნენ.

საარჩევნო ჯიხურებში ხმის მიცემის ფარულობა ძირითადად დაცული იყო; თუმცა, მონიტორინგს დაქვემდებარებულ ზოგიერთ უბანზე ამომრჩევლების მიერ ხმის მიცემის პროცესის მუდმივი ვიდეო და ფოტო გადაღება პოტენციურად დაშინების გარემოს შექმნას უწყობდა ხელს.¹⁰¹ მონიტორინგს დაქვემდებარებულ საარჩევნო უბნების უმრავლესობაში პარტიების წარმომადგენლებისა და ადგილობრივი დამკვირვებლების დიდი ოდენობით ყოფნა ხალხმრავლობას იწვევდა. კარგად ჩამოყალიბებული ადგილობრივი სადამკვირვებლო ჯგუფების გარდა, ადგილზე ახალი ადგილობრივი სადამკვირვებლო ორგანიზაციებიც იმყოფებოდნენ, რომლებიც როგორც ჩანს პარტიების წარმომადგენლები იყვნენ და ძირითადად მმართველ პარტიასთან იყვნენ აფილირებული. ზოგ შემთხვევაში აღნიშნული დამკვირვებლები საუბნო საარჩევნო კომისიების წევრების მუშაობაში ერეოდნენ ან წყვიტავდნენ ვინ უნდა შესულიყო საარჩევნო უბნებზე. მონიტორინგს დაქვემდებარებული საარჩევნო უბნების უმრავლესობის გარეთ პარტიების კოორდინატორები და აქტივისტები იმყოფებოდნენ, რომლებიც სავარაუდოდ ამომრჩევლების დაშინებას უწყობდნენ ხელს და ხშირად ამომრჩეველთა აღრიცხვას ეწეოდნენ. გავრცელდა ინფორმაცია რამდენიმე ძალადობრივი ინციდენტის შესახებ, მათ შორის იყო „ქართული ოცნებისა“ და „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ რამდენიმე ათეულ აქტივისტს შორის თბილისის გლდანის რაიონის ერთ-ერთ საარჩევნო უბანთან მომხდარი დაპირისპირება, რის შედეგად პოლიციამ ექვსი ადამიანი დააკავა.

არჩევნების დღეს მომხდარ 12 ძალადობრივ ინციდენტთან დაკავშირებით შინაგან საქმეთა სამინისტრომ სისხლის სამართლის საქმეები აღძრა. გარდა ამისა, არჩევნებთან დაკავშირებული ხულიგნობისთვის ცხრა ადამიანი იქნა დაკავებული. პროკურატურამ

¹⁰¹ საარჩევნო კოდექსი საარჩევნო უბნებზე ყოფნის უფლების მქონე პირებს საარჩევნო პროცესის ფოტო და ვიდეო გადაღების უფლებას აძლევს, თუმცა იმ პირობით, რომ ხმის მიცემის ფარულობა არ უნდა დაირღვეს და პირადი მონაცემების გამჟღავნება არ უნდა მოხდეს.

არჩევნების დღეს ამომრჩეველთა მოსყიდვასთან დაკავშირებით ერთი სისხლის სამართლის საქმე აღძრა. ცესკომ საკუთარ მონაცემთა ბაზაში საოლქო საარჩევნო კომისიებში შეტანილი დაახლოებით 380 საჩივარი ატვირთა, რომლებიც ძირითადად საარჩევნო უბნების გახსნისას საარჩევნო კომისიების წევრთა შორის მოვალეობების განაწილებას, დამკვირვებლებისთვის მუშაობაში ხელის შეშლას, ხმის მიცემის ფარულობის დაღვევას და პარტიების წარმომადგენლების მიერ საუბნო საარჩევნო კომისიების მუშაობაში ჩარევას ეხებოდა.

ხმების დათვლის პროცესზე დაკვირვება მცირე რაოდენობის საარჩევნო უბანზე განხორციელდა; აღნიშნული პროცესი გამჭვირვალედ შეფასდა, თუმცა ცშირად ეს პროცესი ნელი და ხანგრძლივი იყო; პროცედურები ძირითადად დაცული იყო, თუმცა ადგილი ჰქონდა გარკვეულ მცირე შეუსაბამობებსაც. დაფიქსირდა რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც პარტიებთან დაკავშირებული დამკვირვებლები საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრების მუშაობაში ერეოდნენ. საარჩევნო ოლქებში შედეგების შეჯამების პროცესის საწყის ეტაპებზე დაკვირვება განხორციელდა, აღნიშნული ეტაპები კარგად ორგანიზებული და გამჭვირვალე იყო. მომდევნო დღეების განმავლობაში ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისია გააგრძელებს შედეგების შეჯამების პროცესზე დაკვირვებას. ცესკოს წინასწარი მონაცემებით, ამომრჩეველთა აქტივობამ 56 პროცენტი შეადგინა.

*წინამდებარე ანგარიშის ინგლისური ვერსია ერთადერთი ოფიციალური დოკუმენტია.
მისი არაოფიციალური ქართული თარგმანი ასევე ხელმისაწვდომია.*

ინფორმაცია მისიის შესახებ და სამადლობელი სიტყვა

თბილისი, 2020 წლის 1 ნოემბერი – წინამდებარე მოხსენება წინასწარი მიგნებებისა და დასკვნების შესახებ იმ ერთობლივი ძალისხმევის შედეგია, რომელშიც ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი, ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეა, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა და ნატოს საპარლამენტო ასამბლეა იღებდნენ მონაწილეობას. არჩევნებზე დაკვირვების მიზანს იმის დადგენა წარმოადგენდა, თუ რამდენად შეესაბამებოდა საარჩევნო პროცესი დემოკრატიული არჩევნების ჩატარებასთან დაკავშირებით ეუთოს წინაშე აღებულ ვალდებულებებს, სხვა შესაბამის საერთაშორისო სტანდარტებს და ვალდებულებებს და ასევე ეროვნულ კანონმდებლობას.

ეუთოს თავმჯდომარემ ელონა ხოჯა-ჯებრეა ეუთოს მოკლევადიანი დამკვირვებლების სპეციალურ კოორდინატორად და ხელმძღვანელად დანიშნა. პია კაუმა ეუთოს საპარლამენტო დელეგაციას ხელმძღვანელობდა. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო დელეგაციის ხელმძღვანელი ტაინი კოქსი იყო. ოსმან ასკინ ბაკი ნატოს საპარლამენტო დელეგაციას ედგა სათავეში. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას, რომელიც ქვეყანაში 25 სექტემბრიდან მუშაობს, ჯილიან სტირკი ხელმძღვანელობს.

ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდულ საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიას დედაქალაქში 14 ექსპერტი და ქვეყნის მთელი მასშტაბით მომუშავე 27 გრძელვადიანი დამკვირვებელი ჰყავს. ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეის დელეგაციას 25

დამკვირვებელი, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის დელეგაციას 13 დამკვირვებელი, ხოლო ნატოს საპარლამენტო ასამბლეის დელეგაციას 12 დამკვირვებელი ჰყავს.

ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისმა (OSCE/ODIHR), ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეამ (OSCE PA) და ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ (PACE) 2005 წელს მიღებულ „არჩევნებზე საერთაშორისო დაკვირვების პრინციპების დეკლარაციას“ დაუჭირა მხარი. წინამდებარე მოხსენება წინასწარი მიგნებებისა და დასკვნების შესახებ საარჩევნო პროცესის დასრულებამდე მომზადდა. არჩევნების საბოლოო შეფასება ნაწილობრივ საარჩევნო პროცესის დარჩენილი ეტაპების, მათ შორის ხმების დათვლაზე, დაჯამებასა და შედეგების გამოცხადებაზე, მიმდინარეობაზე და ასევე არჩევნების დღის შემდეგ მოსალოდნელი საჩივრებისა და სარჩელების განხილვაზე იქნება დამოკიდებული. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი ყოვლისმომცველ საბოლოო ანგარიშს გამოაქვეყნებს, რომელშიც მოცემული იქნება რეკომენდაციები საარჩევნო პროცესის გაუმჯობესების პოტენციური გზების შესახებ. აღნიშნული ანგარიში საარჩევნო პროცესის დასრულებიდან დაახლოებით რვა კვირის შემდეგ გამოაქვეყნდება. ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეა საკუთარ ანგარიშს მის მუდმივმოქმედი კომიტეტის მომდევნო სხდომაზე წარადგენს. ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა საკუთარ ანგარიშს მომდევნო პლენარულ სხდომაზე წარადგენს. ნატოს საპარლამენტო ასამბლეის დელეგაციის ხელმძღვანელი მუდმივმოქმედი კომიტეტს ანგარიშს 2020 წლის 22 ნოემბერს წლიურ სესიაზე ონლაინ წარუდგენს.

დამკვირვებლებს სურთ, მადლობა გადაუხადონ ხელისუფლებას არჩევნებზე დასაკვირვებლად მოწვევისთვის; გარდა ამისა, დამკვირვებლებს სურთ, მადლობა გადაუხადონ ცენტრალურ საარჩევნო კომისიასა და საგარეო საქმეთა სამინისტროს გაწეული დახმარებისთვის. დამკვირვებლები ასევე მადლიერებას გამოხატავენ სხვა სახელმწიფო ინსტიტუტების, პოლიტიკური პარტიების და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების და საერთაშორისო საზოგადოებრიობის წარმომადგენლების მიმართ გაწეული თანამშრომლობისთვის.

დამატებითი ინფორმაციისთვის გთხოვთ, დაუკავშირდეთ:

ელჩი ჯილიან სტირკი, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის ხელმძღვანელი, თბილისი (+995 591 880510);

ტომას რაიმერი, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის პრეს კონსულტანტი თბილისში (+995591826879) ან ქსენია დაშუცინა, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის საარჩევნო კონსულტანტი, ვარშავა (+48 603 793 786);

ანა დი დომენიკო, ეუთოს საპარლამენტო ასამბლეა (+380 97 27 63 269);

ბოგდან ტორკატორიუ, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა (bogdan.torcatoriu@coe.int);

ნათან რობინსონ გრისონი, ნატოს საპარლამენტო ასამბლეა (+995 555 108531).

ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის შეზღუდული საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის მისამართი:

თელავის ქ. #20, 0103, თბილისი, საქართველო

„შერატონ მეტეხი პალასი,“ მე-8 სართული

ტელ: +995 32 277 2120; მობ: +995 591 880 533

ელ.ფოსტა: office@odihhr.ge

ვებგვერდი: www.osce.org/odihhr/elections/georgia